

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

VELIKO VIJEĆE

PREDMET KONSTANTIN MARKIN protiv RUSIJE

(Predstavka br. 30078/06)

PRESUDA

STRAZBUR

22. mart 2012.

© Vijeće Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2012.

Ovaj prevod je finansiran uz podršku Human Rights Trust-a Vijeća Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). Ovaj prevod nije obavezujući za Sud. Za više informacije pogledajte napomenu o autorskim pravima na kraju ovog dokumenta.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme 2012.

La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyrights/droits d'auteur à la fin du présent document.

U predmetu Konstantin Markin protiv Rusije,

Evropski sud za ljudska prava, zasjedajući u Velikom vijeću u sastavu:

Nicolas Bratza, *predsjednik*,
Jean-Paul Costa,
Françoise Tulkens,
Josep Casadevall,
Ján Šikuta,
Dragoljub Popović,
Päivi Hirvelä,
Nona Tsotsoria,
Ann Power-Forde,
Zdravka Kalaydjieva,
Işıl Karakaş,
Mihai Poalelungi,
Kristina Pardalos,
Guido Raimondi,
Angelika Nußberger,
Paulo Pinto de Albuquerque, *sudije*,
Olga Fedorova, *ad hoc sudija*,

i Johan Callewaert, *zamjenik registara Velikog vijeća*,

nakon vijećanja zatvorenih za javnost, održanih 8. juna 2011. i 1. februara 2012.,

donijelo je sljedeću presudu, koja je usvojena posljednjeg navedenog datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovom predmetu pokrenut je na osnovu predstavke (br. 30078/06) protiv Ruske Federacije, koju je Sudu podnio državljanin Rusije, gospodin Konstantin Aleksandrovich Markin (“podnositelj predstavke”), 21. maja 2006. u skladu sa članom 34 Konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (“Konvencija”).

2. Podnositelja predstavke, kojemu je dodijeljena pravna pomoć, zastupale su gospođa K. Moskalenko i gospođa I. Gerasimova, advokaticice iz Moskve, i gospođa N. Lisman, advokatica iz Bostona (Sjedinjene Američke Države). Rusku Vladu (“Vlada”) zastupali su gospodin G. Matyushkin, predstavnik Ruske Federacije u Evropskom sudu za ljudska prava i gospođa O. Sirotkina, advokatica.

3. Podnositelj predstavke se žalio da su mu domaće vlasti odbile odobriti roditeljsko odsustvo zato što je pripadnik muškog spola.

4. Predstavka je dodijeljena Prvom odjelu Suda (Pravilo 52, stav 1 Pravila Suda). Dana 7. oktobra 2010. Vijeće tog Odjela u čijem sastavu su

bile sudije: Christos Rozakis, Nina Vajić, Anatoly Kovler, Elisabeth Steiner, Khanlar Hajiyev, Dean Spielmann, Sverre Erik Jebens, kao i Søren Nielsen, registrar Odjela, ispitali su prihvatljivosti i osnovanost predmeta (stari član 29, stav 3 Konvencije, a sada član 29, stav 1). Predstavku je proglasio djelomično prihvatljivom i utvrdio je, sa šest glasova za i jednim glasom protiv, povredu člana 14 Konvencije u vezi sa članom 8.

5. Dana 21. februara 2011. odbor od pet sudija Velikog vijeća odlučilo je prihvatiti zahtjev Vlade da se predmet uputi Velikom vijeću (član 43 Konvencije i pravilo 73).

6. Sastav Velikog vijeća određen je u skladu s odredbama člana 26, stavovi 4 i 5 Konvencije i pravilom 24.

7. Podnositelji predstavke i Vlada dostavili su pismena zapažanja (pravilo 59, stav 1) o osnovanosti. Pored toga, svoje komentare je dostavio i Centar za ljudska prava Univerziteta u Ghentu (član 36, stav 1 Konvencije i pravilo 44, stav 1 (b)).

8. Javno saslušanje je održano 8. juna 2011. godine u Zgradi ljudskih prava u Strazburu (pravilo 59, stav 3).

Pred Sudom su se pojavili:

(a) *u ime Vlade*

G-din G. Matyushkin, predstavnik Ruske Federacije u Evropskom sudu
za ljudska prava, *agent*,
G-đa O. Sirotkina, *advokat*,
G-đa I. Korieva,
G-din A. Shemet, *savjetnici*;

(b) *u ime podnositelja predstavke*

G-đa K. Moskalenko,
G-đa N. Lisman,
G-đa I. Gerasimova, *advokat*.

Sud je saslušao obraćanje gospođa Sirotkina, Moskalenko, Gerasimova i Lisman.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI SLUČAJA

9. Podnositelj predstavke rođen je 1976. godine i živi u Velikiy Novgorod.

10. Dana 27. marta 2004. godine potpisao je ugovor o vojnoj službi. Ugovor koji je podnositelj predstavke potpisao je standardni obrazac na

dvije stranice u kojem stoji, posebice, da se “obavezuje da služi pod uvjetima propisanim zakonom”.

11. U to materijalno vrijeme, podnositelj predstavke je služio kao obavještajni radista (*оперативный дежурный группы боевого управления в составе оперативной группы радиоэлектронной разведки*) u vojnoj jedinici br. 41480. U njegovoj jedinici su na ekvivalentnim pozicijama bile uposlene žene te ga je u obavljanju dužnosti često mijenjao ženski kadar.

A. Postupak za roditeljsko odsustvo

12. Dana 30. septembra 2005. godine, supruga podnositelja predstavke, g-đa Z., rodila je njihovo dijete. Sud joj je taj isti dan odobrio zahtjev za razvod braka.

13. Podnositelj predstavke i g-đa Z. su 6. oktobra zaključili sporazum prema kojem će njihovo troje djece živjeti sa podnositeljem predstavke, a g-đa Z. će za njih plaćati izdržavanje. Taj je sporazum ovjerio notar.

14. Prema riječima podnositelju predstavke, nekoliko dana kasnije g-đa Z. otputovala je u Sankt Peterburg.

15. Podnositelj predstavke je 11. oktobra 2005. godine zatražio od šefa svoje vojne jedinice roditeljsko odsustvo u trajanju od 3 godine. Šef vojne jedinice je 12. oktobra 2005. godine odbio njegov zahtjev zbog toga što se roditeljsko odsustvo u trajanju od tri godine može odobriti samo ženskom vojnom kadru. Podnositelju predstavke je dozvoljeno da uzme odsustvo u trajanju od tri mjeseca. Međutim, 23. novembra 2005. godine pozvan je da se vrati na dužnost.

16. Podnositelj predstavke je na sudu osporio ovu odluku od 23. novembra 2005. godine. Dana 9. marta 2006. godine Vojni sud Puškinovog garnizona poništio je odluku i podržao pravo podnositelja predstavke na preostalim 39 radnih dana od tromjesečnog odsustva. Vojni sud Lenjingradske komande je, 17. aprila 2006. godine, poništio presudu i odbacio zahtjeve podnositelja predstavke.

17. U međuvremenu, odnosno 30. novembra 2005. godine, podnositelj predstavke je podnio tužbu protiv svoje vojne jedinice, zahtijevajući trogodišnje roditeljsko odsustvo. Predočio je da je on jedina osoba koja se brine za svoje troje djece. Pozvao se, posebice, na dio 10(9) Zakona o vojnoj službi (vidjeti stav 47 kasnije u tekstu).

18. Tokom saslušanja pred Vojnim sudom Puškinovog garnizona, predstavnici vojne jedinice su naveli da podnositelj predstavke nije dokazao da je on jedini skrbnik svoje djece. Bilo je nemoguće da se podnositelj predstavke, koji je služio u vojsci, studirao na univerzitetu i učestvovao u nekoliko sudskih postupaka, sam brine o svojoj djeci. Postojali su dokazi da mu g-đa Z. i druge osobe pomažu. Prema tome, djeca nisu bila bez majčinske njege. Predstavnici vojne jedinice su također ukazali sudu na neke nedosljednosti u tužbi podnositelja predstavke i dokumentima koje je

dostavio. Na primjer, adresa boravka djece, koja je navedena u notarskom sporazumu, bila je netačna, ugovor o radu g-đe Z. nije bio prijavljen kako zakon nalaže, u pasošu g-đe Z. nije bilo pečata o razvodu, a podnositelj predstavke se nije prijavio za dječiji doplatak niti je tužio g-đu Z. zbog toga što nije plaćala izdržavanje djece. Po njihovom mišljenju, razvod podnositelja predstavke bio je prevara sa ciljem da izbjegne vojnu službu i dobije dodatne beneficije od vojne jedinice.

19. Sud je razmotrio zahtjev za razvod braka g-đe Z. u kojem je ona navela da od septembra 2005. godine živi odvojeno od podnositelja predstavke i da smatra da je dalji bračni odnos nemoguć. Također je razmotrio sudsku odluku kojom se potvrđuje razvod braka, notarski sporazum u skladu s kojim djeca trebaju živjeti sa podnositeljem predstavke i ugovor o radu g-đe Z., koji je potpisan u Sankt Peterburgu. Također je proučio zapis sa saslušanja održanog 27. februara 2006. godine u jednom drugom, nepovezanom građanskom predmetu u kojem je, kako se ispostavilo, g-đa Z. zastupala podnositelja predstavke.

20. Podnositelj predstavke je naveo da on i njegova djeca žive u Novgorodu zajedno sa roditeljima g-đe Z. Iako mu je g-đa Z. povremeno pomagala oko djece (na primjer, čuvala je najmlađe dijete 31. januara 2006. godine dok je on bio na saslušanju), on je o njima brinuo na svakodnevnoj osnovi. G-đa Z. nije plaćala izdržavanje djece jer su joj primanja bila preniska. G-đa Z. ga je zaista zastupala na saslušanju 27. februara 2006. godine, koje se odnosilo na tužbu koju je par zajedno podnio prije razvoda braka. G-đa Z. se složila da mu nastavi pomagati do kraja tog postupka.

21. G-đa Z. je posvjedočila da živi u Sankt Peterburgu, a da djeca žive sa podnositeljem predstavke u Novgorodu. Nije učestvovala u skrbi nad svojom djecom. Nije plaćala izdržavanje djece jer joj je plaća bila minimalna.

22. Otac g-đe Z. je naveo da je, nakon razvoda, njegova kćerka otišla u Sankt Peterburg, a podnositelj predstavke i djeca su nastavila da žive zajedno s njim i njegovom suprugom u stanu koji njima pripada. Iako je njegova kćerka povremeno telefonom razgovarala sa djecom, nije učestvovala u njihovoj skrbi. Podnositelj predstavke je bio jedini izdržavatelj djece. On ih je vodio u školu, kod ljekara, kuhao im je, vodio ih u šetnju i nadzirao njihovo obrazovanje.

23. Poslodavka g-đe Z. potvrdila je da g-đa Z. radi za nju u Sankt Peterburgu. Znala je da se ugovori o radu moraju prijaviti. Pokušala je u Poreznoj upravi prijaviti ugovor o radu g-đe Z. Porezna uprava je odbila da prijavi ugovor i informirala ju je da ga treba prijaviti u Gradskoj upravi. Međutim, u Gradskoj upravi su joj rekli da je Porezna uprava nadležna za evidentiranje ugovora o radu. Kako se našla u začaranom krugu, prestala je sa neuspješnim pokušajima da ugovor prijavi. G-đa Z. se vratila na posao dvije sedmice nakon poroda. Znala je da djeca g-đe Z. žive sa svojim ocem u Novgorodu, ali nije bila upućena u detalje odnosa g-đe Z. sa njenim

bivšim mužem i djecom. Nekoliko puta je čula g-đu Z. kako telefonom razgovara sa najstarijim djetetom.

24. Nastavnica drugog djeteta podnositelja predstavke navela je da su u septembru 2005. godine i podnositelj predstavke i g-đa Z. doveli dijete u školu. Međutim, nakon rođenja trećeg djeteta i razvoda braka, uvijek je podnositelj predstavke dovođio dijete u školu ujutro i dolazio po dijete uvečer. Podnositelj predstavke je dolazio na školske priredbe. Na njena pitanja o majci, dijete je odgovorilo da je majka otišla u Sankt Peterburg gdje radi. Smatrala je da je podnositelj predstavke dobar otac; dijete ga očigledno voli. Istovremeno, nikada nije govorilo o svojoj majci.

25. Ljekar djece je posvjedočio da je g-đa Z. 6. oktobra 2005. godine dovela najmlađe dijete na pregled. Od 1. novembra 2005. godine, uvijek je podnositelj predstavke dovođio djecu ljekaru. Djeca su bila zdrava i o njima se vodila dobra briga.

26. Vojni sud Puškinovog garnizona je 14. marta odbacio zahtjev podnositelja predstavke za trogodišnje roditeljsko odsustvo uz obrazloženje da za to nema osnov u domaćem pravu. Sud je smatrao da samo ženski vojni kadar ima pravo na trogodišnje roditeljsko odsustvo, dok takvo pravo ne postoji za muški vojni kadar čak i u onim slučajevima kada su djeca bez majčinske njege. U takvim slučajevima, muškarci u vojnoj službi imaju pravo na rani prekid službe iz porodičnih razloga ili na tromjesečno odsustvo. Podnositelj predstavke je iskoristio ovu drugu mogućnost.

27. Sud je nadalje smatrao da podnositelj predstavke, u svakom slučaju, nije uspio dokazati da je on jedini skrbnik o djeci i da ona nemaju majčinsku njegu. Iz dokaza koji su razmotreni na saslušanju uslijedilo je da su, čak i nakon razvoda braka, podnositelj predstavke i g-đa Z. nastavili svoj bračni odnos. Živjeli su zajedno, oboje su se brinuli o djeci i branili interese svoje porodice. Suprotni navodi podnositelja predstavke su, stoga netačni i imaju za cilj da obmanu sud. Ključno je bilo da g-đi Z. nisu uskraćene roditeljske ovlasti. Ona nije, na bilo koji drugi način, bila spriječena da se brine o svojoj djeci i nije bilo relevantno da li oni žive s njom ili ne.

28. Podnositelj predstavke se žalio, navodeći da se odbijanjem trogodišnjeg roditeljskog odsustva prekršio princip ravnopravnosti muškaraca i žena koji je zajamčen Ustavom. Nadalje, tvrdio je da su činjenični nalazi koje je utvrdio prvostepeni sud nepomirljivi sa dokazima koji su razmatrani na saslušanju.

29. Vojni sud Lenjingradske komande je 27. aprila 2006. potvrdio presudu po žalbi. Nije razmatrao navode podnositelja predstavke da su činjenični nalazi koje je utvrdio prvostepeni sud bili netačni. Umjesto toga, utvrdio je da prema domaćem pravu "muškarci u vojnoj službi nemaju, u bilo kojim okolnostima, pravo na roditeljsko odsustvo". Dalje je dodao da "razmatranja podnositelja predstavke o ravnopravnosti muškaraca i žena ... [ne bi mogla] poslužiti kao osnov za poništavanje prvostepene presude koja je [bila] u suštini tačna".

30. Tokom trajanja sudskog postupka, podnositelj predstavke je u više navrata bio disciplinski kažnjen zbog sistematskih odsustava sa radnog mjesta.

31. Naredbom od 24. oktobra 2006. godine, šef vojne jedinice br. 41480 odobrio je roditeljsko odsustvo podnositelju predstavke do 30. septembra 2008., do trećeg rođendana najmlađeg sina. Podnositelj predstavke je 25. oktobra 2006. godine dobio finansijsku pomoć u iznosu od 200.000 ruskih rublji (RUB), koji je ekvivalentan iznosu od oko 5.900 eura (EUR). U dopisu od 9. novembra 2006. godine, šef vojne jedinice br. 41480 je informirao podnositelja predstavke da mu je finansijska pomoć dodijeljena, "imajući u vidu [njegovu] tešku porodičnu situaciju i potrebu da se stara o troje maloljetne djece i zbog nedostatka drugih izvora primanja".

32. Vojni sud Puškinovog garnizona je 8. decembra 2006. godine izdao odluku u kojoj kritizira šefa vojne jedinice br. 41480 jer je podnositelju predstavke odobrio trogodišnje roditeljsko odsustvo i time zanemario presudu od 27. aprila 2006. godine kojom je utvrđeno da podnositelj predstavke nema pravo na takvo odsustvo. Sud je ukazao šefu vojne jedinice na nezakonitost njegove naredbe.

B. Presuda Ustavnog suda

33. Podnositelj predstavke je podnio predstavku Ustavnom sudu 11. augusta 2008. godine, tvrdeći da su odredbe Zakona o vojnoj službi koje se odnose na trogodišnje roditeljsko odsustvo nespojive sa klauzulom o ravnopravnosti iz Ustava.

34. Ustavni sud je 15. januara 2009. odbio predstavku. Relevantni dijelovi presude navode:

"2.1 ... vojna služba je posebna vrsta javne službe kojom se osigurava odbrana zemlje i sigurnost države te se stoga obavlja u javnom interesu. Osobe koje se angažiraju u vojnoj službi obavljaju ustavno važne funkcije i stoga posjeduju poseban pravni status koji se zasniva na obavezi građanina Ruske Federacije da obavlja svoju dužnost i obavezu da bi zaštitio otadžbinu.

Pri uspostavljanju posebnog pravnog statusa vojnog kadra, federalno zakonodavstvo ima pravo, u okviru svojih diskrecionih ovlasti, da utvrđuje ograničenja građanskih prava i sloboda i da dodjeljuje posebne dužnosti...

... potpisivanjem ugovora o vojnoj službi građanin ... dobrovoljno bira profesionalnu djelatnost koja za posljedicu ima, prvo, ograničenja građanskih prava i sloboda u ovoj vrsti javne službe i, drugo, obavljanje dužnosti kojima se osigurava odbrana zemlje i sigurnost države. Shodno tome, vojni kadar se obavezuje da će poštivati zakonske uvjete kojima se ograničavaju prava i slobode i nameću posebne javne obaveze.

... dobrovoljnim izborom ove vrste službe građani su saglasni sa uvjetima i ograničenjima koja se odnose na stečeni pravni status. Stoga, nametanje ograničenja na prava i slobode u federalnom zakonodavstvu, samo po sebi, nije u suprotnosti sa [Ustavom] i u skladu je sa Konvencijom o diskriminaciji (u pogledu zaposlenja i

zanimanja) Međunarodne organizacije rada (ILO) br. 111 od 25. juna 1958. godine, koja propisuje da se pravljenje razlike, isključenje ili davanje prvenstva u odnosu na određeni posao, temeljeno na uvjetima koji su mu imanentni, ne smatra diskriminacijom (član 1, stav 2).

2.2 Prema dijelu 11(13) [Zakona o vojnoj službi] roditeljsko odsustvo se odobrava ženama u vojnoj službi u skladu s postupkom koji je specificiran u federalnim zakonima i propisima Ruske Federacije. Slična odredba je sadržana u članu 32, stav 5 Propisa o vojnoj službi, koji također propisuje da tokom roditeljskog odsustva žena u vojnoj službi zadržava svoju poziciju i vojni čin.

Muškarac u vojnoj službi pod ugovorom ima pravo na odsustvo do tri mjeseca u slučaju da mu supruga umre tokom poroda ili ako odgaja dijete ili djecu mlađu od 14 godina (u slučaju hendikepirane djece, mlađu od 16 godina) koji su ostali bez majčinske njege (u slučaju da je majka umrla, da se odrekla roditeljskih prava, da pati od dugotrajne bolesti ili u drugim situacijama u kojima njegova djeca nemaju majčinsku njegu). Svrha tog odsustva je da se muškarcu u vojnoj službi razumno omogućiti da uredi skrb o djetetu i, u zavisnosti od ishoda, odluči da li želi nastaviti sa vojnom službom. U slučaju da muškarac u vojnoj službi odluči da se sam brine o svom djetetu, ima pravo na rani prekid službe iz porodičnih razloga...

Zakon koji je na snazi ne predviđa pravo na trogodišnje roditeljsko odsustvo za muškarce u vojnoj službi. U skladu s tim, muškarcima u vojnoj službi pod ugovorom zabranjeno je da kombiniraju obavljanje vojnih dužnosti sa roditeljskim odsustvom. Ova zabrana se zasniva, prvo, na posebnom pravnom statusu vojske i, drugo, na ustavno važnim ciljevima koji opravdavaju ograničenja ljudskih prava i sloboda u vezi sa potrebom stvaranja adekvatnih uvjeta za efikasnu profesionalnu djelatnost muškaraca u vojnoj službi, koji obavljaju svoju dužnost odbrane otadžbine.

Zbog specifičnih zahtjeva vojne službe, neobavljanje vojnih dužnosti od strane vojnog kadra *en masse* mora biti izuzeto jer može uzrokovati štetu po javne interese koji su zakonom zaštićeni. Stoga se činjenica da muškarci u vojnoj službi pod ugovorom nemaju pravo na roditeljsko odsustvo ne može smatrati kršenjem njihovih ustavnih prava ili sloboda, koje uključuju i pravo na skrb o djeci i odgajanje djece koje je zajamčeno članom 38, stav 2 Ustava Ruske Federacije. Nadalje, ovo ograničenje se opravdava činjenicom da se ugovor o vojnoj službi potpisuje dobrovoljno.

Odobranjem, na izuzetnoj osnovi, prava na roditeljsko odsustvo samo ženama u vojnoj službi, zakonodavci su uzeli u obzir, prvo, ograničeno učešće žena u vojnoj službi i, drugo, posebnu ulogu žena koja se povezuje sa majčinstvom. [Takva razmatranja] su u skladu sa članom 38, stav 1 Ustava Ruske Federacije. Stoga se odluka zakonodavaca ne može smatrati kršenjem principa ravnopravnosti ljudskih prava i sloboda ili ravnopravnosti prava muškaraca i žena, kako je zajamčeno članom 19, stavovi 2 i 3 Ustava Ruske Federacije.

Iz gore navedenog slijedi da dio 11(13) [Zakona o vojnoj službi], davanje prava na roditeljsko odsustvo samo ženskom vojnom osoblju, ne predstavlja povredu ustavnih prava podnosioca predstavke ...

2.4 Kako muškarci u vojnoj službi koji imaju maloljetnu djecu, nemaju pravo na roditeljsko odsustvo, također nemaju pravo da primaju mjesečni dječji doplatok koji se plaća onima koji skrbe o djeci mlađoj od godinu i pol..."

Ustavni sud je zaključio da su odredbe koje je podnositelj predstavke osporio u skladu sa Ustavom.

C. Posjeta tužitelja 31. marta 2011. godine

35. Neodređenog datuma u martu 2011. godine predstavnik Rusije u Evropskom sudu za ljudska prava zatražio je od lokalnog vojnog tužiteljstva da provede istragu o porodičnoj situaciji podnositelja predstavke. Zatražio je od tužitelja da, naročito, ispita gdje trenutno žive podnositelj predstavke, g-đa Z. i njihova djeca, te da li g-đa Z. plaća izdržavanje djece.

36. Prema Vladi, podnositelj predstavke je pozvan da dođe u ured tužitelja 30. ili 31. marta 2011. godine. Podnositelj predstavke je naveo da nije dobio nikakve pozive.

37. Kako se podnositelj predstavke nije pojavio u dogovoreno vrijeme, tužitelj ga je odlučio posjetiti kod kuće. Prema podnositelju predstavke, tužitelj je u njegov stan došao u 10 sati uvečer, 31. marta 2011. godine, te ga je probudio i uplašio djecu. Vlada je navela da je tužitelj posjetio podnositelja predstavke u 9 sati uvečer i da se zadržao jedan sat.

38. Tužitelj je informirao podnositelja predstavke da vrši istragu na zahtjev predstavnika Rusije u Evropskom sudu za ljudska prava. Zabilježio je ko živi u stanu. Nakon toga je od podnositelja predstavke zatražio da mu pokaže sudsku presudu koja se odnosi na izdržavanje najmlađeg sina. Nakon što je podnositelj predstavke objasnio da je izdržavanje djeteta dogovoreno notarskim sporazumom, tužitelj je zatražio primjerak tog sporazuma. Upozorio je podnositelja predstavke da će njegovi susjedi biti ispitani u slučaju da odbije pokazati zahtijevane dokumente.

39. Podnositelj predstavke je pozvao svoju zastupnicu na Sudu te je, na njen savjet, odbio da ispuni naredbe tužitelja i da odgovara na dalja pitanja. Potpisao je pisanu izjavu u tom smislu. Tužitelj je odmah napustio stan.

40. Tužitelj je također ispitao susjede podnositelja predstavke, koji su potvrdili da podnositelj predstavke i g-đa Z. žive zajedno.

41. Prema navodima Vlade, istraga je utvrdila da su se podnositelj predstavke i g-đa Z. ponovo vjenčali 1. aprila 2008. godine i da im se četvrto dijete rodilo 5. augusta 2010. godine. U decembru 2008. godine, podnositelj predstavke je prekinuo svoju vojnu službu iz zdravstvenih razloga. Podnositelj predstavke i g-đa Z. trenutno žive zajedno sa svoje četvero djece i sa roditeljima g-đe Z.

II. RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO

42. Ruski Ustav jamči ravnopravnost prava i sloboda svake osobe bez obzira na, naročito, spol, socijalni status ili zaposlenje. Muškarci i žene imaju jednaka prava i slobode i jednake prilike (član 19, stavovi 2-3).

43. Ustav također jamči da će država štiti majčinstvo i porodicu. Staranje o djeci i njihovo odgajanje jednako je pravo i obaveza oba roditelja (član 38, stavovi 1-2).

44. Zakon o radu od 30. decembra 2001. godine predviđa da žene imaju pravo na takozvano “trudničko i porođiljsko odsustvo” (majčinsko odsustvo) u trajanju od 70 dana prije poroda i 70 dana nakon poroda (član 255). Pored toga, žene imaju pravo na trogodišnje “odsustvo za skrb o djetetu” (roditeljsko odsustvo). Roditeljsko odsustvo mogu uzeti, u cjelini ili dijelom, otac djeteta, baka, djed, staratelj ili bilo koji srodnik koji zaista skrbi o djetetu. Osoba koja je na roditeljskom odsustvu zadržava svoje radno mjesto. Period roditeljskog odsustva se računa u radni staž (član 256).

45. Federalni Zakon o obaveznom socijalnom osiguranju za bolovanje ili majčinsko odsustvo (br. 255-FZ od 29. decembra 2006.) predviđa da žena tokom majčinskog odsustva prima majčinski doplatak koji plaća Državni fond za socijalno osiguranje i koji iznosi 100% od plaće (dio 11). Tokom prvih godinu i pol dana roditeljskog odsustva, osoba koja se stara o djetetu prima mjesečni dječiji doplatak, koji plaća Državni fond za socijalno osiguranje i koji iznosi 40% plaće, ali ne smije biti manji od RUB 1.500 (otprilike EUR 37,5) za prvo dijete i RUB 3.000 (otprilike EUR 75) za svako sljedeće dijete (dio 11(2)). Tokom druge godine i pol roditeljskog odsustva nisu dostupne naknade ili davanja socijalnog osiguranja.

46. Federalni Zakon o statusu vojnog kadra (no. 76-FZ od 27. maja 1998. godine, “Zakon o vojnoj službi”) predviđa da ženski vojni kadar ima pravo na majčinsko odsustvo i na roditeljsko odsustvo u skladu sa Zakonom o radu (dio 11(13)). Ne postoji slična odredba koja se odnosi na muški kadar.

47. Zakon također predviđa da ženski vojni kadar, kao i vojni kadar koji odgaja djecu koja su ostala bez majčinske/roditeljske njege, ima pravo na socijalna davanja u skladu sa federalnim zakonima i drugim pravnim aktima koji se odnose na zaštitu porodice, majčinstva i djetinjstva (dio 10(9)).

48. Prema Propisima o vojnoj službi, koji su donijeti predsjedničkom Uredbom br. 1237 od 16. septembra 1999. godine, žena u vojnoj službi ima pravo na trogodišnje roditeljsko odsustvo i na sve s tim vezane socijalne beneficije i doplatke. Muškarac u vojnoj službi pod ugovorom ima pravo na tromjesečno odsustvo u jednom od sljedećih slučajeva: (a) ako mu je supruga umrla pri porodu ili (b) ako odgaja dijete ili djecu mlađu od 14 godina (u slučaju hendikepirane djece, mlađu od 16 godina) koji su ostali bez majčinske njege (u slučaju da je majka umrla, da se odrekla roditeljskog prava, da pati od dugotrajne bolesti ili u drugim situacijama u kojima njegova djeca nemaju majčinsku njegu) (Član 32).

III. RELEVANTNI MEĐUNARODNI I USPOREDNI MATERIJAL

A. Dokumenti Ujedinjenih nacija

1. Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena

49. Član 5 Konvencije o eliminiranju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), koju je Generalna skupština UN-a usvojila 1979. godine, a koju je Rusija ratificirala 1981. godine, predviđa sljedeće:

“Države strane poduzimaju sve odgovarajuće mjere:

(a) radi izmjene društvenih i kulturnih obrazaca u ponašanju muškaraca i žena kako bi postigle uklanjanje predrasuda, običaja i svake druge prakse koja je utemeljena na ideji o podređenosti ili nadređenosti jednoga ili drugoga spola ili na stereotipnim ulogama muškaraca i žena;

(b) kako bi osigurale da porodični odgoj obuhvati i odgovarajuće shvaćanje majčinstva kao društvene uloge te priznanje zajedničke odgovornosti muškaraca i žena u odgoju i razvoju njihove djece, razumijevajući pri tome da u svim slučajevima treba prije svega voditi računa o interesima djece.”

50. Član 16, stav 1 predviđa, u mjeri u kojoj je to relevantno, sljedeće:

“Države stranke poduzimaju sve odgovarajuće mjere radi uklanjanja diskriminacije žena u svim pitanjima koja se odnose na brak i porodične odnose, a posebice osiguravaju, na osnovi ravnopravnosti muškaraca i žena:

...

(d) jednaka prava i obaveze roditelja, neovisno o njihovom bračnom statusu, u pitanjima koja se odnose na njihovu djecu; u svim slučajevima kada interesi djece moraju biti na prvom mjestu; ...”

51. U svojim zaključnim razmatranjima u periodičnim izvještajima, koje je dostavila Ruska Federacija, a CEDAW Komitet usvojio 30. jula 2010. navodi se, naročito, sljedeće:

“20. Komitet ponovo iznosi zabrinutost zbog istrajnosti praksi, tradicija, patrijarhalnih stavova i duboko ukorijenjenih stereotipa u odnosu na uloge, odgovornosti i identitete žena i muškaraca u svim sferama života. U ovom smislu, Komitet izražava zabrinutost zbog ponavljano naglašavanja uloge žena kao majki i njegovateljica u državi strani. Komitet je zabrinut ... da, do sada, tužena država nije poduzela efikasne i sistematske radnje u cilju modificiranja ili uklanjanja stereotipa i negativnih tradicionalnih vrijednosti i prakse.

21. Komitet poziva državu potpisnicu da bez odlaganja uspostavi sveobuhvatnu strategiju, uključujući i revidiranje i formuliranje zakonodavstva i uspostavu ciljeva i rokova za provedbu, da bi se modificirale ili uklonile tradicionalne prakse i stereotipi koji diskriminiraju žene... Komitet je naveo da je za potpunu provedbu Konvencije i ostvarivanje ravnopravnosti između muškaraca i žena neophodno “preusmjeriti fokus

sa žena kao supruga i majki na žene kao pojedinke i sudionice u društvu ravnopravne...”

2. Dokumenti Međunarodne organizacije rada

52. Član 1 Konvencije o diskriminaciji u zaposlenju i zanimanju br. C111 Međunarodne organizacije rada, koja je usvojena 1958. i koju je Rusija ratificirala 1961. godine, navodi sljedeće:

“1. U svrhu ove Konvencije pojam *diskriminacija* obuhvata--

(a) svako pravljenje razlike, isključenje ili davanje prvenstva na temelju rase, boje kože, spola, vjere, političkog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla, koje ima za posljedicu ukidanje ili narušavanje jednakosti mogućnosti ili tretmana u zaposlenju ili zanimanju;

(b) svako drugo pravljenje razlike, isključenje ili davanje prvenstva koje ima za posljedicu ukidanje ili narušavanje jednakosti mogućnosti ili tretmana u zaposlenju i zanimanju koje utvrdi zainteresirana članica nakon savjetovanja sa reprezentativnim organizacijama poslodavaca i radnika, ako one postoje, i drugih odgovarajućih tijela.

2. Ne smatra se diskriminacijom pravljenje razlike, isključenje ili davanje prvenstva u odnosu na određeni posao temeljeno na uvjetima koji su mu imanentni...”

53. Član 3, stab 1 Konvencije MOR-a br. 156 koja se odnosi na jednake prilike i jednak tretman radnika i radnica: radnici i radnice sa porodičnim odgovornostima, koja je usvojena 1981. i koju je Ruska Federacija ratificirala 1998. godine, navodi sljedeće:

“Radi postizanja stvarne jednakosti u pogledu mogućnosti i tretmana radnika i radnica, svaka članica treba da postavi, kao cilj svoje nacionalne politike, da se licima sa porodičnim obavezama koja rade ili žele da rade omogući da iskoriste svoje pravo na to, a da ne budu podvrgnuta diskriminaciji i, ako je to moguće, bez konflikta između njihovog zaposlenja i porodičnih obaveza.”

54. Član 22 Preporuke br. 165 kojom se ta Konvencija nadopunjuje:

“(1) Svaki roditelj treba imati mogućnost, u periodu koji uslijedi nakon majčinskog odsustva, da dobije odsustvo (roditeljsko odsustvo), bez napuštanja zaposlenja i uz zaštitu prava koja proističu iz zaposlenja.

(2) Trajanje perioda koji uslijedi nakon majčinskog odsustva i trajanje i uvjeti odsustva iz podstava (1) ovog stava utvrđuju se u svakoj zemlji na jedan od načina iz stava 3 ove Preporuke.

(3) Odsustvo iz podstava (1) ovog stava može se uvoditi postepeno.”

B. Dokumenti Vijeća Evrope

1. *Socijalna povelja*

55. Ruska Federacija je ratificirala izmijenjenu Evropsku socijalnu povelju 2009. godine. Ruska Federacija je izjavila da se smatra obavezanom, između ostalog, članom 27, koji glasi:

“Radi osiguranja učinkovitog ostvarivanja prava na jednake mogućnosti i uvjete zaposlenika oba spola koji imaju porodične odgovornosti, te između takvih i drugih zaposlenika, strane se obvezuju:

...

2. predvidjeti mogućnost da svaki roditelj, tokom razdoblja nakon porodijskog odsustva, može koristiti roditeljsko odsustvo radi skrbi o djetetu, a čije će se trajanje i uvjeti utvrditi nacionalnim zakonodavstvom, kolektivnim ugovorima ili praksom.”

2. *Rezolucije i preporuke Parlamentarne skupštine*

56. U Rezoluciji 1274(2002) o roditeljskom odsustvu Parlamentarna skupština navodi sljedeće:

“1. Roditeljsko odsustvo je prvi put uvedeno u Evropi prije više od stoljeća kao ključni element socijalnih politika i politika zapošljavanja za žene koje rade u vrijeme rađanja djeteta. Svrha mu je bila da zaštiti zdravlje majki te da im omogući da skrbe o djeci.

2. Roditeljsko odsustvo je od tada prilagođavano da bi se ispunile potrebe ne samo žena, već i muškaraca koji žele uravnotežiti radni i porodični život i svojoj djeci osigurati blagostanje.

3. Pitanje roditeljskog odsustva je usko povezano sa pitanjem uloge muškaraca u porodičnom životu jer dozvoljava istinsko partnerstvo u podjeli odgovornosti između žena i muškaraca kako u privatnoj, tako i u javnoj sferi...”

57. Parlamentarna skupština dalje navodi da se roditeljsko odsustvo nije jednako primjenjivalo u svim zemljama članicama. Stoga poziva zemlje članice da, naročito:

“i. poduzmu neophodne korake da osiguraju da njihovo zakonodavstvo prepoznaje različite vrste porodičnih struktura, u slučaju da to već nije urađeno, te da, u skladu s tim, uvedu princip plaćenog roditeljskog odsustva, koje uključuje i odsustvo za usvajanje;

ii. uspostave odgovarajuće strukture za provedbu roditeljskog odsustva, uključujući i odsustvo za usvajanje...”

58. U Preporuci 1769(2006) o potrebi usklađivanja radnog i porodičnog života, Parlamentarna skupština je navela da cilj usklađivanja radnog i porodičnog života nije postignut u mnogim zemljama članicama Vijeća

Evrope, te da se ovakvom situacijom primarno kažnjavaju žene, jer one i dalje nose većinu odgovornosti za funkcioniranje doma, odgajanje male djece i često se brinu i o roditeljima ili drugim uzdržavanim osobama. Stoga je pozvala Komitet ministara da upute preporuku zemljama članicama u kojoj od njih traže naročito:

“8.3. poduzimanje mjera kojima će se olakšati usklađivanje radnog i porodičnog života, a koje ciljaju na žene i muškarce, uključujući:

...

8.3.5. davanje adekvatne naknade/kompenzacije tokom majčinskog odsustva;

8.3.6. uvođenje, ako to već nije učinjeno, plaćenog očinskog odsustva i ohrabrivanje muškaraca da ga koriste;

...

8.3.8. uvođenje plaćenog roditeljskog odsustva koje pokriva socijalno osiguranje, koje fleksibilno mogu koristiti otac i majka, posvećujući naročitu pažnju omogućavanju muškarcima da ga zaista koriste”.

3. Preporuke Komiteta ministara

59. U svojoj Preporuci br. R (96) 5 o usklađivanju radnog i porodičnog života, Komitet ministara, priznavajući potrebu uvođenja inovativnih mjera za usklađivanje radnog i porodičnog života, preporučuje zemljama članicama da

I. poduzmu radnje, u okviru opće politike kojom se promoviraju jednake prilike i jednak tretman, da bi omogućile ženama i muškarcima, bez diskriminacije, da bolje usklade svoje radne i porodične živote;

II. usvoje i provedu mjere i opće principe koji su opisani u prilogu ove preporuke na način koji oni smatraju najadekvatnijim da bi se ovaj cilj postigao u datim nacionalnim okolnostima i preferencijama.”

60. U odnosu na majčinsko, očinsko i roditeljsko odsustvo, prilog gore spomenute Preporuke objašnjava sljedeće:

“12. Žene bi trebale imati pravo na pravnu zaštitu u slučaju trudnoće i, naročito, adekvatan period majčinskog odsustva, adekvatnu plaću ili naknadu tokom tog perioda i zaštitu radnog mjesta.

13. Očevima novorođene djece bi također trebao biti dozvoljen kratki period odsustva da budu sa svojim porodicama. Pored toga, i otac i majka trebaju imati pravo da uzmu roditeljsko odsustvo tokom perioda koji trebaju utvrditi nacionalne vlasti, uz zadržavanje svog radnog mjesta ili sva srodna prava koja su predviđena propisima o socijalnoj zaštiti ili zaposlenju. Treba postojati mogućnost da se roditeljsko odsustvo uzme na pola radnog vremena te da ga roditelji podijele.

14. Mjere koje su opisane u stavu 13 trebaju se jednako primjenjivati u korist osoba koje usvajaju dijete.

15. Povratak na posao na kraju perioda roditeljskog odsustva potrebno je olakšati, na primjer, mogućnostima stručnog usavršavanja i obučavanja”.

61. Preporuka Rec(2007)17 Komiteta ministara zemljama članicama o standardima i mehanizmima rodne ravnopravnosti posebice preporučuje da

“...vlade zemalja članica poduzimaju ili pojačavaju neophodne mjere za provedbu rodne ravnopravnosti u praksi, u potpunosti uzimajući u obzir sljedeće principe i standarde:

...

B. Standardi u specifičnim oblastima:

...

5. Usklađivanje privatnog/porodičnog života i profesionalnog/javnog života

34. Rodni stereotipi i jaka podjela rodni uloga utječu na socijalne modele koji imaju tendenciju da žene posmatraju kao najviše odgovorne za porodični i privatni život (u sferi neplaćenog rada), a muškarce u javnoj sferi i profesionalnom radu (u sferi plaćenog rada). Takva podjela dovodi do održavanja neravnopravne raspodjele domaćih i porodičnih obaveza i predstavlja jedan od glavnih razloga diskriminiranja žena na tržištu rada i njihovog ograničenog socijalnog i političkog učešća.

35. Uravnoteženo učešće žena i muškaraca u profesionalnom/javnom životu i privatnom/porodičnom životu je, stoga, ključna oblast za rodnu ravnopravnost i suštinska je za razvoj društva. S druge strane, usklađivanje radnog i javnog života sa porodičnim i privatnim životom, promoviranje samoispunjenja u javnom, profesionalnom, društvenom i porodičnom životu predstavlja preduvjet za smislen kvalitet života za sve osobe, žene i muškarce, djevojčice i dječake, te za puno ostvarivanje ljudskih prava u političkoj, ekonomskoj, kulturnoj i socijalnoj sferi.

36. Elementi koji pokazuju političku volju i posvećenost zemalja rodnoj ravnopravnosti u ovom smislu uključuju sljedeće:

...

iii. Usvajanje/postojanje i izvršenje zakonodavstva o majčinskoj i očinskoj zaštiti, uključujući odredbe o plaćenom majčinskom odsustvu, plaćenom roditeljskom odsustvu koje je jednako dostupno oboma roditeljima i plaćeno neprenosivo očinsko odsustvo, kao i specifične mjere koje se jednako odnose na radnice i radnike, kojima se dozvoljava ispunjenje porodičnih odgovornosti, uključujući i njegovanje i pomaganje bolesne djece ili djece sa invaliditetom ili uzdržavanih osoba”.

62. Konačno, u Preporuci Rec(2010)4 o ljudskim pravima pripadnika oružanih snaga, Komitet ministara preporučuje da vlade zemalja članica trebaju osigurati, naročito, da su “nacionalna zakonodavstva i praksa koja se odnosi na pripadnike oružanih snaga u skladu sa principima utvrđenim u

prilogu ove preporuke”. Princip 39 iz priloga toj Preporuci nalaže da “pripadnici oružanih snaga koji su roditelji male djece trebaju imati pravo na majčinsko ili roditeljsko odsustvo, adekvatnu naknadu za staranje o djeci, pristup obdaništima i adekvatnim sistemima za zdravlje i obrazovanje djece”.

C. Dokumenti Evropske unije

1. Direktive Vijeća

63. Direktiva Vijeća 96/34/EC od 3. juna 1996. o Okvirnom sporazumu o roditeljskom odsustvu koji su zaključili UNICE [Unija industrijskih konfederacija i konfederacija poslodavaca Evrope], CEEP [Evropski centar javnih preduzeća i preduzeća od općeg ekonomskog interesa] i ETUC [Evropska konfederacija sindikata] izvršila je taj sporazum, u koji su 14. decembra 1995., godine stupile organizacije koje predstavljaju više industrija i predviđela je, posebice, sljedeće:

“Klauzula 2: Roditeljsko odsustvo

1. Ovim sporazumom se radnicima i radnicama jamči, uz poštovanje klauzule 2.2, individualno pravo na roditeljsko odsustvo na osnovu rođenja ili usvojenja djeteta da bi im se omogućilo da se brinu o tom djetetu u trajanju od najmanje tri mjeseca, do određene dobi do maksimalno 8 godina, što definiraju zemlja članica i/ili uprava i rad.

2. Da bi se promovirale jednake prilike i jednak tretman muškaraca i žena, strane u ovom sporazumu smatraju da se pravo na roditeljsko odsustvo koje je dato klauzulom 2.1 treba, u principu, dodjeljivati na neprenosivoj osnovi...”

64. Direktiva Vijeća 2010/18/EU od 8. marta 2010. godine o primjeni revidiranog Okvirnog sporazuma o roditeljskom odsustvu između BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP i ETUC zamijenila je Direktivu 96/34/EC. Revidirani Okvirni sporazum predviđa sljedeće:

“Klauzula 2: Roditeljsko odsustvo

1. Ovim sporazumom se radnicima i radnicama jamči individualno pravo na roditeljsko odsustvo na osnovu rođenja ili usvojenja djeteta da se o tom djetetu brinu do maksimalno njegove osme godine, kako definiraju zemlje članice i/ili socijalni partneri.

2. Odsustvo treba biti u minimalnom trajanju od četiri mjeseca i, da bi se promovirale jednake prilike i jednak tretman muškaraca i žena, to roditeljsko odsustvo treba, u principu, dodjeljivati na neprenosivoj osnovi. Da bi se ohrabrilo ravnopravnije uzimanje odsustva oba roditelja, najmanje četiri mjeseca trebaju biti na neprenosivoj osnovi. Načini primjene neprenosivog perioda utvrdit će se na nacionalnom nivou putem zakonodavstva i/ili kolektivnih ugovora, uzimajući u obzir postojeće aranžmane za uzimanje odsustva u zemljama članicama.”

2. Sudska praksa Evropskog suda pravde

65. Predmet *Joseph Griesmar protiv Ministre de l'Economie, des Finances et de l'Industrie, Ministre de la Fonction publique, de la Réforme de l'Etat et de la Démocratisation*, bavi se pitanjem davanja beneficija za djecu, koje se dodjeljuje samo državnim službenicama u skladu sa francuskom civilnom i vojnom penzionom šemom. U svojoj presudi od 29. novembra 2001. godine, Evropski sud pravde (ECJ) utvrdio je da takva beneficija nije povezana sa majčinskim odsustvom ili sa nepogodnostima koje nastaju u karijeri državne službenice kao rezultat odsustva s posla tokom perioda koji slijedi nakon rođenja djeteta. Ova beneficija je povezana sa drugim periodom, naime onim koji je posvećen odgajanju djece. S tim u vezi, Evropski sud pravde je utvrdio da su situacije državnih službenika i državnih službenica usporedive u odnosu na odgajanje djece. Konkretno, činjenica da profesionalne nepogodnosti koje nastaju iz odgajanja djece više utječu na državne službenice, zbog toga što je to zadatak koji uglavnom obavljaju žene, nije spriječila da njihova situacija bude usporediva sa situacijom državnog službenika koji je preuzeo zadatak odgajanja svoje djece te je stoga izložen istim nepogodnostima u smislu njegove karijere.

66. Nadalje, Evropski sud pravde je istakao da je francusko zakonodavstvo uvelo razlike u tretmanu na osnovu spola u odnosu na državne službenike koji su zaista preuzeli zadatak odgajanja djece. Ta mjera nije opravdana jer nema odliku nadoknađivanja nepogodnosti kojima su karijere državnih službenica bile izložene tako što bi pomogla tim ženama da svoj profesionalni život vode na istim temeljima kao muškarci. Suprotno tome, mjera je bila ograničena na dodjelu beneficija državnim službenicama koje su majke na dan njihovog penzioniranja, ne nudeći nikakava rješenja za probleme sa kojima su se možda susretale tokom svoje profesionalne karijere. Francusko zakonodavstvo je stoga prekršilo princip jednake plaće budući da je izuzelo državne službenike koji mogu dokazati da su preuzeli zadatak odgajanja svoje djece iz prava na dobijanje takve beneficije.

67. Presuda koju je Evropski sud pravde usvojio 30. septembra 2010. godine u predmetu *Roca Álvarez protiv Sesa Start España ETT* bavi se pitanjem da li uskraćivanje "odsustva za dojenje" (polusatno smanjenje radnog dana u svrhu dojenja bebe) zaposlenim očevima, dok majke imaju pravo na takvo odsustvo, predstavlja diskriminaciju po osnovi spola. Evropski sud pravde je utvrdio da su pozicije radnika i radnice, oca i majke malog djeteta, usporedive u odnosu na potrebu koju mogu imati da skrate dnevno radno vrijeme da bi se brinuli o djetetu. Špansko zakonodavstvo je propisalo razliku na osnovu spola između majki koje imaju status zaposlene osobe i očeva u tom istom statusu.

68. Kada se radi o opravdanosti takve razlike u postupanju, Evropski sud pravde je smatrao, prvo, da je odobreno odsustvo odvojeno od biološke činjenice koja se odnosi na dojenje, jer se takvo pravo ima čak i u slučajevima hranjenja bočicom. Stoga, to se vrijeme može smatrati

vremenom koje je isključivo posvećeno djetetu i mjerom kojom se usklađuje porodični život i posao nakon majčinskog odsustva. Hranjenje djeteta i posvećivanje vremena djetetu može obavljati otac podjednako dobro kao i majka. Stoga se čini da je to odsustvo dato radnicima u svojstvu roditelja djeteta. Zbog toga se ne može smatrati da se time osigurava zaštita biološkog stanja žene nakon trudnoće ili posebnog odnosa između majke i djeteta.

69. Drugo, ova mjera ne predstavlja dopustivu prednost koja se ženama daje u smislu unapređenja njihove sposobnosti da konkuriraju na tržištu rada i da grade karijere na jednakim osnovama kao i muškarci. Suprotno tome, činjenica da samo žena koja ima status zaposlene osobe može uzeti takvo odsustvo, dok muškarac sa istim tim statusom ne može, zaslužna je za ukorjenjivanje tradicionalne podjele uloga muškaraca i žena time što muškarce drži u ulozi koja je podređena ženama u odnosu na obavljanje roditeljskih dužnosti. Odbijanje prava na odsustvo očevima koji imaju status zaposlene osobe, po isključivoj osnovi da majka djeteta nema takav status, može za efekat imati situaciju u kojoj majka mora ograničiti samostalnu djelatnost i sama nositi teret rođenja djeteta, bez mogućnosti da joj otac djeteta taj teret olakša. Posljedično, data mjera se ne može smatrati mjerom kojom se uklanjaju ili umanjuju postojeće nejednakosti u društvu, niti mjerom kojom se teži postizanje suštinske nasuprot formalnoj nejednakosti kroz smanjenje stvarnih nejednakosti do kojih u društvu može doći i time prevenirati ili kompenzirati nepogodnosti u profesionalnim karijerama relevantnih osoba.

70. Evropski sud pravde je zaključio da relevantne odredbe španskog zakona nisu u skladu sa pravom EU.

D. Komparativni pravni materijal

71. Sud je proveo komparativnu studiju zakonodavstva u trideset i tri zemlje članice Vijeća Evrope (Albanija, Armenija, Austrija, Azerbejdžan, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Kipar, Češka, Estonija, Finska, "Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija", Francuska, Gruzija, Njemačka, Grčka, Italija, Latvija, Litvanija, Luksemburg, Malta, Moldavija, Holandija, Poljska, Portugal, Rumunija, Srbija, Španija, Švedska, Švicarska, Turska i Ujedinjeno Kraljevstvo).

72. Komparativna studija navodi da, kada su u pitanju civili, u dvije zemlje (Armenija i Švicarska) pravo na roditeljsko odsustvo ograničeno je samo na žene. U jednoj zemlji (Turska) muškarci koji rade u privatnom sektoru nemaju pravo na roditeljsko odsustvo, dok državni službenici imaju to pravo. U jednoj zemlji (Bosna i Hercegovina) muškarci mogu uzeti roditeljsko odsustvo samo pod određenim uvjetima (na primjer, ukoliko je dijete ostalo bez majčinske njege). U jednoj zemlji (Albanija) pravo na roditeljsko odsustvo nije predviđeno zakonom. U preostalim dvadeset i osam

zemalja muškarci i žene imaju jednako pravo na roditeljsko odsustvo u civilnom životu.

73. U nekim zemljama je roditeljsko odsustvo porodično pravo koje roditelji dijele kako oni žele (na primjer u Azerbejdžanu, Gruziji i Rumuniji). U drugim zemljama to je individualno pravo i svaki roditelj ima pravo na određeni dio roditeljskog odsustva (na primjer u Belgiji, Hrvatskoj, Češkoj, Luksemburgu i Italiji). U Švedskoj je to pravo dijelom porodično, dijelom individualno i svaki od roditelja ima rezerviranih 60 dana, a ostatak se dijeli između njih na način koji oni odaberu. U nekim zemljama roditeljsko odsustvo je neplaćeno (na primjer u Austriji, Belgiji, Kipru, Malti, Holandiji, Španiji i Ujedinjenom Kraljevstvu). U drugim je roditeljsko odsustvo plaćeno dijelom ili u cjelini (na primjer u Azerbejdžanu, Češkoj, Luksemburgu i Portugalu). Također postoje različiti pristupi u odnosu na trajanje roditeljskog odsustva, koje je u rasponu od tri mjeseca (Belgija) do tri godine (Španija).

74. Kada je u pitanju vojni kadar, čini se da u jednoj zemlji (Albanija) vojni kadar nema izričito pravo na roditeljsko odsustvo. U šest zemalja (Armenija, Azerbejdžan, Gruzija, Moldavija, Švicarska i Turska) samo žene u vojnoj službi imaju pravo na takvo odsustvo. U tri zemlje (Bosna i Hercegovina, Bugarska i Srbija) sve žene u vojnoj službi imaju pravo na roditeljsko odsustvo, dok muškarci u vojnoj službi imaju to pravo samo u izuzetnim slučajevima, na primjer ako je majka umrla, napustila dijete, ako je ozbiljno bolesna ili nije u stanju da se brine o djetetu iz drugih opravdanih razloga. U preostale dvadeset i tri zemlje i muškarci i žene u vojnoj službi imaju jednako pravo na roditeljsko odsustvo.

75. U nekim zemljama (na primjer u Austriji, Hrvatskoj, Kipru, Estoniji, Finskoj, Italiji, Luksemburgu, Malti, Poljskoj, Portugalu, Srbiji i Švedskoj) čini se da se na roditeljsko odsustvo za vojni kadar primjenjuju iste opće odredbe koje se primjenjuju za civile. U drugim zemljama (na primjer u Češkoj, Latviji, Grčkoj, Litvaniji, Rumuniji i Francuskoj) roditeljsko odsustvo je regulirano specifičnim odredbama koje ipak ne sadrže bilo kakve značajne razlike u odnosu na pravila koja se primjenjuju na civile. U pet zemalja (Španija, Njemačka, Holandija, Belgija i Ujedinjeno Kraljevstvo) specifične odredbe koje reguliraju roditeljsko odsustvo vojnog kadra sadrže određene razlike ili ograničenja koja nisu primjenjiva na civile. Na primjer, zakonodavstvo u Holandiji predviđa da se roditeljsko odsustvo može odgoditi kada to zahtijevaju "važni interesi službe". U Njemačkoj, vojni kadar ima sva zakonska prava kao civili kada je u pitanju roditeljsko odsustvo. Međutim, Ministarstvo odbrane može se protiviti odobravanju roditeljskog odsustva osobe koja je u vojnoj službi ili može osobu u vojnoj službi koja je na roditeljskom odsustvu vratiti na dužnost na temelju imperativnih potreba nacionalne odbrane. Na sličan način, u Ujedinjenom Kraljevstvu, vojni kadar, koji u principu ima ista prava na roditeljsko odsustvo kao i civili, može biti spriječen da uzme roditeljsko odsustvo kada

to njima odgovara, ako se smatra da će se time utjecati na borbenu efikasnost oružanih snaga.

PRAVO

I. NAVODNO KRŠENJE ČLANA 14 KONVENCIJE RAZMATRANOG U VEZI SA ČLANOM 8

76. Podnositelj predstavke se žalio da je odbijanje roditeljskog odsustva u njegovom slučaju predstavljalo diskriminaciju po osnovu spola. Pozvao se na član 14 Konvencije u vezi sa članom 8 Konvencije. Relevantne odredbe glase:

Član 8

“1. Svako ima pravo na poštivanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.

2. Javne vlasti neće se miješati u vršenje ovog prava osim ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, javne sigurnosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.”

Član 14

“Uživanje prava i sloboda predviđenih u ovoj Konvenciji osigurava se bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, veza s nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje, rođenje ili drugi status.”

A. Preliminarni prigovori Vlade

77. Vlada je uložila tri preliminarna prigovora. Naveli su da podnositelj predstavke ne može tvrditi da je žrtva kršenja člana 14 u vezi sa članom 8, da se predstavka treba skinuti sa liste predmeta Suda jer je stvar djelotvorno riješena i da predstavka predstavlja zloupotrebu prava na individualni zahtjev. Pozvali su se na članove 34, 35, stav 3 i 37, stav 1 Konvencije čiji relevantni dijelovi glase:

Član 34

“Sud može zaprimiti predstavke od svake osobe ... koja tvrdi da je žrtva povrede prava ustanovljenih Konvencijom ili protokolima uz nju, učinjene od strane neke Visoke strane ugovornice...”

Član 35

“... 3. Sud proglašava neprihvatljivom svaku pojedinačnu predstavku podnijetu na osnovu člana 34 ako:

(a) smatra da je predstavka nespojiva sa odredbama Konvencije ili protokola uz nju, očigledno neosnovana, ili predstavlja zloupotrebu prava na individualnu predstavku...”

Član 37

“1. Sud u svakoj fazi postupka može odlučiti da izbriše predstavku sa liste predmeta ako se na osnovu okolnosti može zaključiti:

(a) a podnositelj predstavke ne namjerava dalje učestvovati u postupku, ili

(b) da je stvar razriješena, ili

(c) da iz svakog drugog razloga koji Sud utvrdi nije više opravdano nastaviti sa ispitivanjem predstavke.

Međutim, Sud nastavlja s ispitivanjem predstavke ako je to potrebno radi poštovanja ljudskih prava ustanovljenih Konvencijom i protokolima uz nju...”

78. Sud će razmotriti svaki od Vladinih prigovora redosljedom.

*1. Status žrtve***(a) Presuda Vijeća**

79. Vijeće, koje je postavilo pitanje na vlastitu inicijativu, navelo je da zbog nepriznavanja nacionalnih vlasti da je došlo do kršenja prava podnosioca predstavke prema Konvenciji, on i dalje može tvrditi da je žrtva navodnog diskriminatornog tretmana u smislu člana 34 Konvencije. Vijeće je navelo da su roditeljsko odsustvo i finansijska pomoć dodijeljeni u odnosu na tešku porodičnu i finansijsku situaciju podnosioca predstavke. Te se mjere, stoga, ne mogu tumačiti kao priznavanje da je, u suštini, prekršeno njegovo pravo na nediskriminaciju po osnovu spola. Nadalje, čak i nakon što je podnositelju predstavke dozvoljeno, izuzetno, da uzme roditeljsko odsustvo, domaći sudovi su i dalje smatrali da on, kao muškarac u vojnoj službi, nema zakonsko pravo na roditeljsko odsustvo te da se nepostojanjem prava na takvo odsustvo ne krši njegovo pravo na jednak tretman.

(b) Izjašnjenje Vlade

80. Vlada je pred Velikim vijećem tvrdila da je podnositelju predstavke dodijeljeno roditeljsko odsustvo i da je primio finansijsku pomoć. Time je dobio naknadu za navodno kršenje. Nadalje, gore navedene mjere se mogu

posmatrati, u suštini, kao priznavanje kršenja njegovih prava koja proističu iz Konvencije. Podnositelj predstavke stoga nije mogao tvrditi da je žrtva kršenja člana 14 u vezi sa članom 8.

(c) Izjašnjenje podnosioca predstavke

81. Podnositelj predstavke je naveo da domaće vlasti nisu priznale kršenje Konvencije i nisu dodijelile adekvatnu odštetu. Odobreno je roditeljsko odsustvo u trajanju od dvije godine umjesto tri, sa jednogodišnjim kašnjenjem nakon što je predstavka dostavljena Vladi. Podnositelj predstavke je disciplinski kažnjen zbog čestog izostajanja s posla tokom te godine u kojoj je morao kombinirati vojnu službu sa brigom o novorođenom djetetu. Nadalje, domaći sudovi su proglasili da je dodijeljeno roditeljsko odsustvo nezakonito. Kada je u pitanju finansijska pomoć, plaćena je u odnosu na tešku porodičnu i finansijsku situaciju i stoga se ne može smatrati kompenzacijom za kršenje njegovog prava na nediskriminaciju.

(d) Ocjena Suda

82. Sud ponavlja da odluka ili mjera koja je povoljna za podnosioca zahtjeva nije, u načelu, dovoljna da ga liši njegovog statusa "žrtve", osim u slučaju da mu to nacionalne vlasti priznaju, izričito ili suštinski, i da mu shodno tome osiguraju pravno zadovoljenje za povredu Konvencije (vidjeti, na primjer, *Amuur protiv Francuske*, 25. juni 1996., stav 36, Izvještaji o presudama i odlukama 1996-III; *Dalban protiv Rumunije* [GC], br. 28114/95, stav 44, ECHR 1999-VI; i *Sakhnovskiy protiv Rusije* [GC], br. 21272/03, stav 67, 2. novembar 2010.).

83. Veliko vijeće navodi da strane nisu iznijele nijedan novi argument o pitanju statusa žrtve u svojim pisanim ili usmenim izjašnjenjima u postupku pred Velikim vijećem koje Vijeće nije ispitalo. Zbog toga ne nalazi razlog da odstupa od zaključaka Vijeća kada je u pitanju status žrtve. Sud smatra da, u nedostatku priznanja nacionalnih vlasti, izričitog ili suštinskog, da su prekršena prava podnosioca predstavke prema Konvenciji, on može tvrditi da je žrtva navodnog diskriminatornog tretmana u smislu člana 34 Konvencije. U skladu s tim, odbija prvi preliminarni prigovor Vlade.

2. Primjena člana 37, stav 1 (b) Konvencije

(a) Presuda Vijeća

84. Vijeće nije smatralo da je neophodno odlučivati o tome da li je davanje roditeljskog odsustva i finansijske pomoći podnosiocu predstavke u dovoljnoj mjeri kompenziralo situaciju da bi se njegova predstavka skinula sa liste predmeta. Primijetilo je da, u svakom slučaju, navodna diskriminacija prema ruskom pravu usmjerena na muški vojni kadar u

odnosu na pravo na roditeljsko odsustvo podrazumijeva važno pitanje od općeg interesa koje Sud još uvijek nije ispitaio. Smatralo je da postoje posebne okolnosti u vezi sa ljudskim pravima, kako su definirana Konvencijom i njenim protokolima, koje zahtijevaju dalje ispitivanje osnovanosti predstavke.

(b) Izjašnjenje Vlade

85. Kako je to učinila i pred Vijećem, Vlada se izjasnila da je stvar učinkovito riješena jer je podnositelju predstavke dodijeljeno roditeljsko odsustvo i finansijska pomoć. Pozvali su se na predmet *Pisano protiv Italije* ([GC] (skidanje sa liste), br. 36732/97, stavovi 41-50, 24. oktobar 2002.) i zatražili od Suda da predstavku skine sa liste predmeta u skladu sa članom 37. Po njihovom mišljenju, nije bilo opravdano nastaviti ispitivanje ovog predmeta po osnovu da on predstavlja važno pitanje od općeg interesa. Zadatak Suda nije da ispituje *in abstracto* da li je ruski pravni sistem usklađen sa Konvencijom, već da ispituje da li je došlo do kršenja u specifičnom slučaju koji ima pred sobom. Ocjenjivanjem ruskog zakonodavstva, Sud bi se mogao uplesti u suverene ovlasti Parlamenta i Ustavnog suda.

(c) Izjašnjenje podnositelja predstavke

86. Podnositelj predstavke je naveo da je Sud, da bi se zaključilo da “je stvar riješena” u smislu člana 37, stav 1(b) Konvencije, morao odgovoriti na dva pitanja: prvo, trebao je pitati da li okolnosti na koje se podnositelj predstavke žalio i dalje postoje, i drugo, da li su kompenzirani i efekti mogućeg kršenja Konvencije u odnosu na te okolnosti (pozvao se na predmet *Shevanova protiv Latvije* (brisanje s liste) [GC], br. 58822/00, stav 45, 7. decembar 2007.). Nijedan od ta dva kriterija nije ispunjen u njegovom slučaju. Prvo, pravne odredbe koje su služile kao osnov da mu se odbije roditeljsko odsustvo i domaće odluke kojim se odbila njegova predstavka za dobijanje roditeljskog odsustva i dalje su na snazi. Drugo, kršenje njegovih ljudskih prava nije dovoljno kompenzirano. Dobio je dvije godine odsustva umjesto tri, a došlo je i do kašnjenja u trajanju od jedne godine. Nije dobio nikakvu odštetu za kašnjenje i za skraćivanje odsustva. Finansijska pomoć koju je dobio bila je u obliku socijalne naknade koja se plaća za teške finansijske okolnosti. Nadalje, po mišljenju podnositelja predstavke, Vlada nije mogla iskoristiti odluku koju je donio šef vojne jedinice da mu se odobri roditeljsko odsustvo i plati finansijska pomoć na izuzetnoj osnovi zbog toga što su tu odluku domaći sudovi proglasili nezakonitom. Konačno, podnositelj predstavke je podržao zaključak Vijeća da se predmet ne može skinuti sa liste u skladu sa članom 37, stav 1(b) jer “uključuje važno pitanje od općeg interesa koje Sud još uvijek nije ispitaio”.

(d) Ocjena Suda

87. Sud ponavlja da, prema članu 37, stav 1(b) Konvencije, može “u svakoj fazi postupka odlučiti da izbriše predstavku sa liste predmeta ako se na osnovu okolnosti može zaključiti da ... je stvar riješena...”. Da bi mogao zaključiti da je ova odredba primjenjiva u ovom slučaju, Sud mora odgovoriti na dva pitanja: prvo, trebao je pitati da li okolnosti na koje se podnositelj predstavke žalio i dalje postoje, i drugo, da li su kompenzirani i efekti mogućeg kršenja Konvencije u odnosu na te okolnosti (vidi predmet *Kaftailova protiv Latvije* (brisanje sa liste) [GC], br. 59643/00, stav 48, 7. decembar 2007.).

88. U ovom smislu, važno je da je roditeljsko odsustvo podnositelju predstavke odobreno uz jednogodišnje kašnjenje i na samo dvije godine umjesto tri. Podnositelj predstavke stoga nije bio u mogućnosti da se brine o svom djetetu tokom prve godine njegovog života kada to djetetu najviše treba. Nije dobio nikakvu odštetu za kašnjenje u odobravanju roditeljskog odsustva niti za skraćivane trajanja odsustva, a finansijska pomoć je dodijeljena, kako je navedeno iznad, iz razloga što se nalazio u teškoj finansijskoj situaciji. U skladu s tim, Sud smatra da nije omogućena dovoljna kompenzacija za efekte mogućeg kršenja Konvencije da bi Sud mogao zaključiti da je stvar razriješena u smislu člana 37, stav 1(b).

89. Međutim, postoji dodatni osnov za odbijanje zahtjeva Vlade da se predstavka izbriše sa liste predmeta prema članu 37, stav 1(b) Konvencije. Prije donošenja odluke o skidanju određenog predmeta, Sud mora utvrditi da li poštivanje ljudskih prava, kako su definirana u Konvenciji, zahtijeva da se nastavi sa ispitivanjem predmeta. Sud ponavlja da u ovom smislu presude Suda ne služe samo za odlučivanje o predmetima koji se podnose Sudu, već, općenito, da razjašnjavaju, štite i razvijaju pravila koja je Konvencija uspostavila, doprinoseći time da države poštuju obaveze koje su preuzele kao ugovorne strane (vidi predmet *Ireland protiv Ujedinjeng Kraljevstva*, 18. januar 1978., stav 154, serija A br. 25; *Guzzardi protiv Italije*, 6. novembar 1980., stav 86, Serija A br. 39; i *Karner protiv Austrije*, br. 40016/98, § 26, ECHR 2003-IX). Iako je primarna svrha sistema Konvencije da pruža pomoć pojedincima, misija mu je također da utvrđuje pitanja o osnovima javnih politika u općem interesu, time podižući opće standarde zaštite ljudskih prava i proširujući jurisprudenciju ljudskih prava širom zajednice zemalja pristupnica Konvenciji (vidi *Karner*, citirano iznad, stav 26; *Capital Bank AD protiv Bugarske*, br. 49429/99, stavovi 78 do 79, ECHR 2005-XII (izvaci); i *Rantsev protiv Kipra i Rusije*, br. 25965/04, stav 197, 7. januar 2010.).

90. Sud smatra da predmet trenutne predstavke – razlika u tretmanu prema ruskom zakonu između žena i muškaraca u vojnoj službi u odnosu na pravo na roditeljsko odsustvo – uključuje važno pitanje od općeg interesa ne samo za Rusiju već i za ostale države potpisnice Konvencije. S tim u vezi se poziva na komparativni pravni materijal koji pokazuje da slična razlika u

tretmanu postoji u najmanje pet država strana (vidjeti stav 74 iznad) i na izjašnjenja treće strane kojim se naglašava značaj pitanja iz ovog predmeta (vidjeti stavove 119 do 123 ispod). Zbog toga bi dalje razmatranje ove predstavke doprinijelo razjašnjavanju, zaštiti i razvijanju standarda zaštite prema Konvenciji.

91. U skladu s tim, postoje posebne okolnosti u odnosu na poštivanje ljudskih prava, kako je definirano Konvencijom i njenim protokolima, koje zahtijevaju dalje ispitivanje osnovanosti predstavke.

92. Sud stoga odbija zahtjev Vlade se da predstavka obriše sa liste predmeta u skladu sa članom 37, stav 1(b) Konvencije.

3. Navodna povreda prava na podnošenje pojedinačnog zahtjeva

(a) Izjašnjenje Vlade

93. Vlada je tek pred Velikim vijećem ustvrdila da predstavka predstavlja povredu prava na podnošenje pojedinačnog zahtjeva. Ona je tvrdila da je podnositelj predstavke namjerno iskrivio relevantne činjenice u nastojanju da zavede Sud. Konkretno, Vlada je tvrdila da je razvod podnositelja predstavke od njegove supruge varka. Nakon razvoda, podnositelj predstavke je sa svojom djecom nastavio živjeti sa roditeljima bivše supruge, a ona im nikada nije plaćala nikakvu za naknadu izdržavanje djece. Postoje dokazi koji govore da je redovno telefonom razgovarala sa djecom i da ih je povremeno dovozila iz škole ili odvozila doktoru. Ona je, također, bila zastupnik podnositelja predstavke u jednom drugom, nevezanom sudskom postupku. Po mišljenju Vlade, iz gore navedenog proizilazi da su podnositelj predstavke i njegova supruga nastavili svoj bračni odnos čak i nakon razvoda, i da se supruga podnositelja predstavke nastavila brinuti o njihovoj djeci. Shodno tome, izjava podnositelja predstavke da je samohrani otac troje djece je lažna. Također je relevantno da je 2008. godine podnositelj predstavke ponovo oženio svoju bivšu suprugu i da su dobili četvrto, zajedničko dijete. Konačno, da bi pokazala opću neiskrenost podnositelja predstavke, Vlada se osvrnula na sukob između njega i jednog njegovog kolege, kao i na prepirku koju je imao sa predsjedavajućim sudijom u jednom drugom, nevezanom građanskom postupku.

(b) Izjašnjenje podnositelja predstavke

94. Podnositelj predstavke je, prije svega, tvrdio da je Vlada ovaj prigovor iznijela tek pred Velikim vijećem. Prema tome, prigovor je izjavljen suviše kasno. Drugo, uvredljivi lažni navodi koje je Vlada iznijela protiv njega irelevantni su za predmet koji se razmatra pred Sudom. Treće, podnositelj predstavke se zaista razveo od svoje supruge i dobio

starateljstvo nad djecom. Činjenica da se on kasnije pomirio sa bivšom suprugom ne može promijeniti činjenicu da je, u vrijeme kada je tražio roditeljsko odsustvo, bio jedini skrbnik svojoj djeci. On nikada nije skrivao od vlasti da se ponovo oženio. Njegovi nadređeni odmah su bili obaviješteni o ovom braku i rođenju četvrtog djeteta.

(c) Ocjena suda

95. Sud napominje da, prema pravilu 55 Poslovnika Suda, sve žalbe o neprihvatljivosti mora, u mjeri u kojoj to njezin karakter i okolnosti dozvoljavaju, pokrenuti država potpisnica u svojim pisanim i usmenim zapažanjima o prihvatljivosti predstavke (vidi predmet *K. i T. protiv Finske* [GC], br. 25702/94, stav 145, ECHR 2001-VII; *N.C. protiv Italije* [GC], br. 24952/94, stav 44, ECHR 2002-X; i *Mooren protiv Njemačke* [GC], br. 11364/03, stavovi 57-59, ECHR 2009-...).

96. Pitanje povrede prava na podnošenje pojedinačnog zahtjeva Vlada je prvi put iznijela u svojim pisanim podnescima pred Velikim vijećem. Njeni podnesci se odnose na događaje koji su se desili 2005. i 2006. godine, odnosno prije nego je ova predstavka podnesena. Sud nije utvrdio izuzetne okolnosti zbog kojih Vlada nije mogla podnijeti svoj preliminarni prigovor prije usvajanja odluke Vijeća o prihvatljivosti. Vlada je, prema tome, u ovoj fazi ostala bez prava izjavljivanja prigovora (vidi, slično obrazloženje u predmetu, *Aydın protiv Turske*, 25. septembar 1997., stav 60, *Izveštaji* 1997-VI).

97. Prema tome, treći preliminarni prigovor Vlade također mora biti odbijen.

B. Usklađenost sa članom 14 u vezi sa članom 8

1. Presuda Vijeća

98. Pozivajući se na predmet *Petrovic protiv Austrije* (27. mart 1998., stavovi 26-29, *Izveštaji* 1998-II), Vijeće je utvrdilo da se podnositelj predstavke mogao osloniti na član 14 Konvencije. Nadalje je utvrdio da je podnositelj predstavke, zbog toga što je muškarac u vojnoj službi, tretiran drugačije nego muškarci i žene civili, i drugačije od žena u vojnoj službi, koji, svi, imaju pravo na roditeljsko odsustvo. Roditeljsko odsustvo je, stoga, podnositelju predstavke uskraćeno na kombinaciji dvaju osnova: vojnog statusa i spola. Nadalje, Sud je utvrdio da su u pogledu odnosa sa svojom djecom tokom perioda roditeljskog odsustva muškarci i žene u sličnoj situaciji.

99. Vijeće je konstatovalo da je u predmetu *Petrovic protiv Austrije* (citiran gore) utvrđeno da razlika na osnovu spola u pogledu roditeljske naknade nije predstavlja povredu člana 14 jer u to vrijeme nije postojao

evropski konsenzus na tom polju, obzirom da većina zemalja potpisnica nije predviđala roditeljsko odsustvo ni roditeljske naknade za očeve. Vijeće je, nadalje, zapazilo da se od donošenja presude u predmetu *Petrovic* pravna situacija u pogledu prava na roditeljsko odsustvo u zemljama potpisnicama promijenila. U apsolutnoj većini evropskih zemalja zakonodavstvo sada omogućava da roditeljsko odsustvo mogu koristiti i majke i očevi. Po mišljenju Vijeća, to pokazuje da se društvo kreće ka ravnomjernijoj raspodjeli odgovornosti između muškaraca i žena u odgoju njihove djece i da je uloga muškaraca u odgoju djece priznata. Dakle, vrijeme je da se odbace argumenti iz predmeta *Petrovic* i da se presudi da nije bilo objektivnog niti razumnog opravdanja za razlike u postupanju između muškaraca i žena u pogledu prava na roditeljsko odsustvo. Vijeće je, nadalje, osudilo rodne stereotipe u sferi odgajanja djece.

100. Vraćajući se potom na posebni vojni kontekst u ovom predmetu, Vijeće je naglasilo da sistem vojne discipline, po svojoj prirodi, podrazumijeva mogućnost nametanja ograničenja na određena prava i slobode pripadnika oružanih snaga, koja se ne bi mogla nametnuti civilima. Dakle, državama koje žele nametnuti ograničenja na prava vojnog osoblja zajamčena članovima 5, 9, 10 i 11 Konvencije, ostavlja se široko polje slobodne procjene. Države, međutim, imaju nešto uže polje slobodne procjene u sferi porodičnog i privatnog života. Zaista, iako je državama dozvoljeno da nameću određena ograničenja na prava vojnog osoblja zajamčena članom 8 u situacijama kada postoji stvarna prijetnja po operativnu učinkovitost oružanih snaga, tvrdnje glede postojanja takve prijetnje moraju biti "potkrijepljene konkretnim primjerima."

101. Vladini argumenti nisu uvjerali Vijeće da bi proširivanje prava na roditeljsko odsustvo na muškarce u vojnoj službi, gdje žene već uživaju takvo pravo, imalo negativan učinak na borbenu moć i operativnu učinkovitost oružanih snaga. Zaista, nisu provedene nikakve stručne studije niti statistička istraživanja o broju vojnika koji bi bili u poziciji da koriste trogodišnje roditeljsko odsustvo u nekom određenom momentu i koji bi bili spremni koristiti takvo pravo. Nadalje, činjenica da su žene u oružanim snagama malobrojnije, po mišljenju Vijeća, ne može opravdati nepovoljniji tretman muškaraca u pogledu prava na roditeljsko odsustvo. Konačno, argument da vojnici mogu napustiti vojsku, ukoliko žele lično brinuti za svoju djecu, posebno je upitan s obzirom na poteškoće u smislu direktnog prijenosa suštinski vojnih kvalifikacija i iskustava u civilni život. Vijeće je opazilo, sa zabrinutošću, da su muškarci u vojnoj službi prisiljeni napraviti težak izbor između brige o novorođenom djetetu i izgradnje vojne karijere, dok se žene u vojnoj službi ne suočavaju sa takvim izborom. Shodno tome, utvrdilo je da razlozi koje je Vlada iznijela ne predstavljaju objektivno i razumno opravdanje za nametanje mnogo strožijih ograničenja na porodični život muškarcima u vojnoj službi u odnosu na žene u vojnoj službi.

2. Izjašnjenje podnositelja predstavke

102. Podnositelj predstavke je tvrdio da je Vladin stav da se on nije mogao osloniti na član 14 u vezi sa članom 8 u suprotnosti sa dugogodišnjom sudskom praksom Suda. Sud je u brojnim predmetima utvrdio da roditeljsko odsustvo, kao i roditeljske naknade i dječji doplatak, potpadaju pod opseg člana 8, i da je član 14 u vezi sa članom 8 primjenjiv (vidi *Weller protiv Mađarske*, br. 44399/05, stav 29, 31. mart 2009.; *Okpiz protiv Njemačke*, br. 59140/00, stav 32, 25. oktobar 2005.; *Niedzwiecki protiv Njemačke*, br. 58453/00, stav 31, 25. oktobar 2005.; i *Petrovic*, citiran gore, stav 29). Nadalje je tvrdio da je roditeljsko odsustvo bilo neophodno u cilju unapređenja njegovog porodičnog života i interesa njegove djece. Obzirom da njegova bivša supruga nije bila spremna da se brine o njima, bilo je neophodno da podnositelj predstavke ostane kod kuće i brine o njima, što bi bilo nemoguće bez roditeljskog odsustva.

103. Podnositelj predstavke je nadalje tvrdio da je, što se tiče potrebe za roditeljskim odsustvom da bi se mogao brinuti o svom djetetu, bio u sličnoj situaciji sa drugim roditeljima, odnosno sa ženama u vojnoj službi i muškarcima i ženama civilima. Kao muškarac u vojnoj službi, on je tretiran drugačije od gore spomenutih klasa roditelja jer je njemu pravo na roditeljsko odsustvo uskraćeno. Žene u vojnoj službi, kao i muškarci i žene civili, svi imaju bezuvjetno pravo na trogodišnje roditeljsko odsustvo, dok muškarci u vojnoj službi, u najboljem slučaju, mogu tražiti tromjesečno odsustvo u slučaju smrti supruge ili njene nesposobnosti da brine o djetetu. Iako je podnositelju predstavke na kraju odobreno roditeljsko odsustvo, to ne mijenja činjenicu da je on tretiran drugačije u odnosu na druge roditelje. Zapravo, njegovo roditeljsko odsustvo je trajao kraće i, prema odluci domaćih sudova, bilo je nezakonito odobreno. Podnositelj predstavke je zbog toga cijelo vrijeme trajanja roditeljskog odsustva osjećao tjeskobu jer je znao da se njegovo odsustvo može ukinuti i da svakog momenta može biti pozvan natrag na dužnost. Konačno, podnositelj predstavke je tretiran drugačije u odnosu na žene u vojnoj službi u smislu da je bio suočen sa teškim izborom između njegove vojne karijere i porodičnog života, dok se žene u vojnoj službi ne suočavaju sa takvim izborom.

104. Podnositelj predstavke je tvrdio da je argument da žene imaju posebnu ulogu u odgoju djece utemeljen na rodnim stereotipima. Što se tiče doktrine "pozitivne diskriminacije", ona se ne može koristiti kao opravdanje razlike u postupanju između muškaraca i žena u pogledu prava na roditeljsko odsustvo. Mjere pozitivne diskriminacije moraju biti srazmjerno prilagođene cilju ispravljanja, kompenziranja ili ublažavanja trajnih efekata poteškoća koje je trpjela neka, historijski ugrožena grupa kao što su žene (vidi *Runkee i White protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 42949/98 i 53134/99, stavovi 37 i 40-43, 10. maj 2007., i *Stec i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], br. 65731/01, stavovi 61 i 66, ECHR 2006-VI). Daleko od ublažavanja bilo kakvih historijskih nepravdi koje su

žene trpjele, politika koja kaže da samo žene imaju pravo na roditeljsko odsustvo učvršćuje rodne stereotipe, neravnopravnost i poteškoće koje proizilaze iz tradicionalne uloge žena kao domaćica koje se brinu za porodicu u kući, a ne hranitelja koji zarađuju novac na radnom mjestu. Kao posljedica toga, takva politika diskriminira i muškarce (u porodičnom životu) i žene (na radnom mjestu). Podnositelj predstavke je zaključio da nema razumnog ni objektivnog opravdanja za razlike u postupanju između muškaraca i žena u pogledu prava na roditeljsko odsustvo.

105. Što se tiče argumenata u vezi sa borbenom sposobnošću vojske, podnositelj predstavke je tvrdio da, prema sudskoj praksi, tvrdnje o postojanju prijetnje po operativnu učinkovitost moraju biti potkrijepljene dokazima čiju valjanost i adekvatnost Sud treba pažljivo ispitati (pozvao se na predmete *Smith i Grady protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 33985/96 i 33986/96, stavovi 89-112, ECHR 1999-VI, i *Lustig-Prean i Beckett protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 31417/96 i 32377/96, stavovi 82 i 88-98, 27. septembar 1999.). Po njegovom mišljenju, Vlada nije ponudila dokaze koji pokazuju da bi proširenje prava na roditeljsko odsustvo na muškarce u vojnoj službi predstavljalo prijetnju po borbenu sposobnost vojske. Konkretno, statistike koje je Vlada ponudila nisu bile uvjerljive niti su potkrijepljene bilo kakvim dokumentima. Broj djece mlađe od tri godine, koji je Vlada navela, navodno je obuhvatao i djecu žena u vojnoj službi kao i onih koji rade u vojnoj administraciji. Prema tome, nije bilo moguće utvrditi broj vojnika koji bi bili u poziciji da koriste roditeljsko odsustvo u nekom određenom momentu. Ono što je još važnije, priznanje Vlade da ne posjeduje relevantne statističke informacije pokazuje da zakonske odredbe kojima se pravo na roditeljsko odsustvo ograničava na žene u vojnoj službi nisu imale činjenični osnov u vrijeme njihovog usvajanja i da nikada nisu bile predmetom činjenične revizije niti ažuriranja. Prema procjeni podnositelja predstavke, broj muškaraca u vojsci koji bi bili u poziciji da uzmu roditeljsko odsustvo u nekom određenom momentu ne prelazi 3.47% vojnika pod ugovorom. Štaviše, ne bi svi oni bili voljni uzeti roditeljsko odsustvo. Podnositelj predstavke tvrdi da, prema ruskom zakonu, do 30% osoblja jedne vojne jedinice može uzeti odsustvo u isto vrijeme i takva jedinica će se smatrati potpuno operativnom.

106. Podnositelj predstavke nadalje tvrdi da, iako su žene brojčano manje zastupljene u oružanim snagama, često obnašaju iste dužnosti kao i njihove muške kolege. Konkretno, nadređena osoba podnositelja predstavke 1999. godine bila je žena. Kao što liste osoblja na dužnosti pokazuju, u određene dane, broj žena na dužnosti u njegovoj jedinici dostizao je 60%. Ove žene su imale pravo na roditeljsko odsustvo i to nikada nije predstavljalo zabrinutost u pogledu operativne učinkovitosti vojske. Po njegovom mišljenju, umjesto čisto kvantitativnog pristupa, Vlada je trebala usvojiti kvalitativni pristup koji će u obzir uzimati i prirodu dužnosti svakog lica. Podnositelj predstavke je zaključio da Vlada nije pružila razumno niti

objektivno opravdanje za razliku u postupanju između muškaraca i žena u vojsci u pogledu prava na roditeljsko odsustvo.

107. Nadalje, u odgovoru na argumente Vlade da je potpisivanjem vojnog ugovora on pristao na ograničavanje svojih prava, podnositelj predstavke je tvrdio da se Konvencija primjenjuje i na pripadnike oružanih snaga, a ne samo na civile (pozvao se na predmet *Engel i drugi protiv Nizozemske*, 8. juni 1976., stav 54, serija A br. 22, i *Lustig-Prean i Beckett*, citiran gore, stav 82). On je nadalje tvrdio, iako je bilo moguće odreći se prava zajamčenih Konvencijom, da bi takvo odricanje bilo validno, bilo je potrebno ispuniti određene uvjete. Prvo, odricanje “ne smije biti suprotno bilo kojem važnom javnom interesu” (pozvao se na predmet *Hermi protiv Italije* [GC], br. 18114/02, stav 73, ECHR 2006-XII). Drugo, “mora biti utvrđeno na nedvosmislen način i na temelju upoznatosti sa svim činjenicama, odnosno na osnovu informiranog pristanka” (osvrnuo se na predmet *D.H. i drugi protiv Češke Republike* [GC], br. 57325/00, stav 202, ECHR 2007-...). Po mišljenju podnositelja predstavke, odricanje koje navodi Vlada u ovom predmetu nije zadovoljilo gore spomenute zahtjeve. Sud je već ranije utvrdio, u kontekstu diskriminacije po osnovu rase da, “s obzirom na fundamentalni značaj zabrane rasne diskriminacije ... nikakvo odricanje od prava da se ne bude podvrgnuto rasnoj diskriminaciji [ne može] biti prihvaćeno, jer bi to bilo protivno važnom javnom interesu” (pozvao se na predmet *D.H. i drugi*, citiran gore, stav 204). On je tvrdio, obzirom da je zabrana diskriminacije po osnovu spola od iste fundamentalne važnosti (pozvao se na predmet *Andrle protiv Češke Republike*, br. 6268/08, stav 49, 17. februar 2011.; *Van Raalte protiv Nizozemske*, 21. februar 1997., stav 39, *Izveštaji* 1997-I; i *Abdulaziz, Cabales i Balkandali protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 28. maj 1985., stav 78, serija A br. 94), nije se moguće odreći ni prava da se ne bude diskriminirano na osnovu spola. Nadalje, navodno odricanje se ne može smatrati nedvosmislenim. Ugovor koji je podnositelj predstavke potpisao bio je standardni ugovor sročten na jednoj stranici i nije izričito informirao potpisnika da se potpisivanjem odriče prava na roditeljsko odsustvom.

108. Konačno, podnositelj predstavke je tvrdio da ruski zakon ne ostavlja nimalo prostora za individualizirani pristup pitanju roditeljskog odsustva u vojsci. Okolnosti ovog predmeta to uveliko ilustriraju. Nakon što je podnositelju predstavke odobreno roditeljsko odsustvo zbog njegove teške porodične situacije, domaći sudovi su zaista proglasili tu mjeru nezakonitom. Podnositelj predstavke je tvrdio da bi prihvatljivi individualizirani pristup podrazumijevao da se roditeljsko odsustvo odobrava na temelju pozicije koju osoba obnaša u vojsci, a ne na osnovu spola. Naročito treba voditi računa o tome da li je jedinica u kojoj on ili ona rade uključena u aktivne vojne akcije, odnosno da li se priprema za takve akcije i koja je pozicija koju on ili ona obnašaju u toj jedinici. Po mišljenju podnositelja predstavke, bilo bi nelogično da žena u vojnoj službi, koja

obnaša važnu vojnu funkciju u jedinici, automatski ima pravo na roditeljsko odsustvo, dok muškarac koji ima relativno beznačajnu vojnu poziciju ne uživa to pravo.

3. Izjašnjenje Vlade

109. U svom zahtjevu za upućivanje Vlada je tvrdila da se podnositelj predstavke nije mogao osloniti na član 14 u vezi sa članom 8. Član 8 ne jamči pravo na roditeljsko odsustvo niti pravo na roditeljske naknade. To su prava, koja su po svojoj prirodi socijalna i ekonomska i obuhvaćena su Evropskom socijalnom poveljom. Ona nisu zaštićena Konvencijom. Shodno tome, član 14, koji nema nezavisno značenje, nije bio primjenjiv.

110. Vlada je priznala da je podnositelj predstavke bio u situaciji koja je slična situaciji svih drugih roditelja, odnosno žena u vojnoj službi, i žena i muškaraca civila. Obzirom da mu je odobreno roditeljsko odsustvo, on nije bio tretiran drugačije od njih.

111. Nadalje, vlada je tvrdila da vojno osoblje ima drugačiji status jer je njihov zadatak da osiguraju odbranu zemlje i sigurnost države. Država je, stoga, imala pravo nametnuti ograničenja na njihova građanska prava i slobode i dodijeliti im posebne dužnosti. Odabir vojne karijere je bio dobrovoljan, a potpisivanjem ugovora o vojnoj službi i polaganjem zakletve, vojnici su prihvatili sistem vojne discipline, koji po svojoj prirodi podrazumijeva podložnost određenim ograničenjima koja se ne mogu nametnuti civilima (osvrnuli su se na predmet *Kalaç protiv Turske*, 1. juli 1997., stav 28, *Izveštaji 1997-IV*). U ovom smislu, pozvali su se također na predmet *W., X., Y. i Z. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (br. 3435/67, 3436/67, 3437/67 i 3438/67, Odluka Komisije od 19. jula 1968., Godišnjak Evropske konvencije o ljudskim pravima, Svezak 11 (1968), str. 598) u kojem je Komisija utvrdila da se “pojmu ‘poštivanje porodičnog života’ [ne može] razumno dati tako široko tumačenje kako bi se pojedinac, pa čak i da je u pitanju maloljetnik, oslobodio obaveza koje proističu iz dobrovoljno zaključenog ugovora u dugoročnoj službi, koji podrazumijeva odvajanje od porodice osim za vrijeme odsustva.”

112. Vlada je nadalje tvrdila da države imaju široko polje slobodne procjene u stvarima koje se tiču nacionalne sigurnosti, kao i u stvarima koje se tiču općih mjera ekonomske i socijalne strategije (pozvali su se na predmet *James i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 21. februar 1986., stav 46, serija A br. 98, i *National & Provincial Building Society, Leeds Permanent Building Society i Yorkshire Building Society protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 23. oktobar 1997., stav 80, *Izveštaji 1997-VII*). Zbog izravnih saznanja o društvu i njegovim potrebama, domaće vlasti su u boljoj poziciji nego međunarodni sudija da procijene šta je to “u javnom interesu”. Sud bi trebao poštivati izbor politike zakonodavca, osim ako je isti “očigledno bez razumnog utemeljenja”.

113. Osvrnuli su se na presudu Ustavnog suda, kojom je utvrđeno da vojna služba nameće posebne uvjete, u mjeri u kojoj je to neophodno za neometano obavljanje dužnosti vojnika i da bi, shodno tome, uzimanje roditeljskog odsustva od većeg broja muškaraca u vojnoj službi imalo negativan utjecaj na borbenu moć i operativnu učinkovitost oružanih snaga. Taj nalaz je imao objektivno i razumno opravdanje zbog sljedećih razloga. Prvo, kao što je britanska Vlada tvrdila u predmetu *W., X., Y. i Z.* (citiran gore), da bi ispunili svoje obaveze, “vlasti odgovorne za administriranje oružanih snaga (o kojima ovisi sigurnost države) [morale su] osigurati kontinuirano i učinkovito ljudstvo u takvim snagama.” Drugo, od 1. januara 2011. ukupni broj vojnog osoblja pod ugovorom iznosio je 216,600 osoba. Na isti datum, broj djece vojnog i administrativnog osoblja u vojnoj službi mlađe od tri godine iznosio je 50,519. Vlada je tvrdila da nisu bili u stanju dostaviti nikakve dodatne statistike. Posebice, nema nikakvih statističkih podataka o broju muškaraca u vojnoj službi koji imaju djecu mlađu od tri godine. Međutim, obzirom da su svi muškarci u vojnoj službi u “reproduktivnoj” dobi, taj broj bi mogao biti značajan.

114. Vlada je priznala da nisu bili u stanju osigurati nikakve dokumente u vezi sa parlamentarnom debatom o roditeljskom odsustvu za vojno osoblje. Obzirom da je Zakon o vojnoj službi usvojen prije 13 godina, odnosno prije nego je Rusija ratificirala Konvenciju, ruski Parlament nije imao obavezu prema Konvenciji da se bavi pitanjem opravdanosti razlika u postupanju i Sud nije imao *ratione temporis* nadležnost da ispituje pitanja koja se tiču parlamentarne debate koje su prethodile usvajanju spomenutog zakona.

115. Nadalje, Vlada je tvrdila da u velikom broju zemalja članica Vijeća Evrope vojnici nemaju pravo na roditeljsko odsustvo. Među takvim zemljama su Švajcarska, Turska, Bugarska, Poljska i Češka Republika. Štaviše, u mnogim zemljama roditeljsko odsustvo traje mnogo kraće nego u Rusiji. Obzirom da roditeljsko odsustvo u Rusiji traje tri godine, tako dugo odsustvo iz službe imalo bi negativan učinak na vojne vještine službenika, koje često podrazumijevaju korištenje vojne opreme komplicirane visoke tehnologije, i nakon povratka trebalo bi da prođu kroz veoma skup tečaj za obnavljanje tih vještina. U takvim okolnostima, bilo je razumno da roditeljsko odsustvo uzimaju supruge vojnika, čije bi odsustvo sa posla imalo manje negativne posljedice po društvo. Konkretno, podnositelj predstavke je radio kao radista u jedinici koja je morala biti u stanju stalne borbene pripravnosti. Istovremeno, Vlada je priznala da je na poziciji podnositelja predstavke mogla biti uposlana i žena, koja bi imala pravo na roditeljsko odsustvo.

116. S tim u vezi, Vlada je tvrdila da je ženama u vojnoj službi u izuzetnim okolnostima odobravano pravo na roditeljsko odsustvo u svijetlu sljedećih razmatranja. Prvo, prema savremenim naučnim istraživanjima, između majke i novorođenčeta postoji posebna biološka i psihološka veza.

Majčino prisustvo i njega tokom prve godine djetetovog života posebno su važni. Prema tome, u interesu djeteta je da majka bude ta koja će uzeti roditeljsko odsustvo. Drugo, s obzirom na mali broj žena u vojsci, njihovo izbjivanje iz službe ne bi imalo utjecaja na borbenu sposobnost. Zaista, na dan 1. januara 2011. u ruskoj vojsci je bilo svega 1,948 žena. Shodno tome, u 2011. godini, žene su činile svega 0.8% vojnog osoblja (10% u 2008.). Štaviše, većina ih je obnašala funkcije koje nisu direktno povezane sa vojnim dužnostima, kao što su pozicije u medicinskim, finansijskim ili komunikacijskim odjeljenjima. U svijetlu gore navedenog, u konkretnom slučaju radi se o opravdanoj pozitivnoj diskriminaciji žena.

117. Vlada je također tvrdila da ruski zakon predviđa izuzetke od pravila da muškarci u vojnoj službi nemaju pravo na roditeljsko odsustvo. Konkretno, prema članu 32, stav 7 Propisa o vojnoj službi (vidi stav 48 gore), vojnik pod ugovorom ima pravo na takvo odsustvo u sljedećim situacijama: (a) ako mu je supruga umrla na porodu, ili (b) ako odgaja dijete ili djecu mlađu od 14 godina (hendikepiranu djecu mlađu od 16 godina) koja su ostala bez majčinske njege (u slučaju smrti majke, odricanja od roditeljskog prava, dugotrajne bolesti ili drugih situacija u kojima dijete nema majčinsku brigu). Ova lista izuzetaka nije iscrpna. Vlada je također ukazala na odjeljak 10(9) Zakona o vojnoj službi (vidi stav 47 gore) prema kojem vojno osoblje koje odgaja djecu koja su ostala bez majčinske/očinske njege ima pravo na socijalne naknade u skladu sa federalnim zakonima i drugim pravnim instrumentima koji štite porodicu, majčinstvo i djetinjstvo. Dostavili su dokumente koji pokazuju statističke podatke o odobrenim roditeljskim odsustvima vojnicima i policajcima. Iz statističkih informacija se može vidjeti da je bio samo jedan takav slučaj, 2007. godine, gdje je jednom vojniku odobreno roditeljsko odsustvo u trajanju od jedne i pol godine zbog vrlo ozbiljne bolesti njegove supruge. Godine 2010. još jednom vojniku je odobren tromjesečno, specijalno odsustvo jer je njegov sin ostao bez majčinske njege. Vlada se također osvrnula na 21 slučaj odobravanja trogodišnjeg roditeljskog odsustva muškim policijskim službenicima. Glavni kriterij za odobravanje odsustva je, stoga, činjenica da su djeca vojnika ostala bez majčinske njege. Ovu činjenicu, međutim, treba dokazati. Kako podnositelj predstavke nije uspio dokazati da je njegovoj djeci uskraćena majčinska briga, njegov zahtjev za roditeljsko odsustvo je bio odbijen. Istovremeno, njemu je, na kraju, odobreno roditeljsko odsustvo na osnovu njegove teške porodične situacije.

118. Konačno, Vlada je tvrdila da je Vijeće izašlo iz okvira svoje nadležnosti kada je naložilo, u skladu sa članom 46 Konvencije, da ruske vlasti trebaju dopuniti relevantno zakonodavstvo. Po njihovom mišljenju, radilo se o izoliranom slučaju koji nije ukazivao na sistemski problem u odnosu na Konvenciju. Zadatak Suda nije da ocjenjuje teoretski problem usklađenosti domaćeg zakonodavstva sa Konvencijom, a kamoli da ukida ili nalaže ukidanje pravnih odredbi koje podnositelj predstavke osporava.

4. Izjašnjenja trećih strana

119. Centar za ljudska prava Univerziteta u Ghentu javno je osudio opasnost rodnih stereotipa. Takvi stereotipi ograničavaju životne izbore pojedinaca i duboko učvršćuju rodnu neravnopravnost i podređenost. Istovremeno, oni su i uzrok i manifestacija diskriminirajućeg postupanja. Stereotipiziranje i zarobljavanje u određene tradicionalne rodne uloge muškaraca i žena rezultiralo je, naročito, odsustvom podrške za one ljude, kako muškarce tako i žene, koji nisu ispunjavali te tradicionalne uloge. Takvo odsustvo podrške se može manifestirati, na primjer, u uskraćivanju socijalnih davanja takvim osobama. Na rodne stereotipe se često poziva da bi se opravdala razlika u postupanju između muškaraca i žena. Sud je, međutim, u nekoliko navrata presudio da predrasude i stereotipi nisu dovoljno opravdanje za diskriminirajuće postupanje (pozvali su se na predmet *Zarb Adami protiv Malte*, br. 17209/02, stavovi 81 i 82, ECHR 2006-VIII; *L. i V. protiv Austrije*, br. 39392/98 i 39829/98, stav 52, ECHR 2003-I; *Lustig-Prean i Beckett*, citiran gore, stav 90; i *Inze protiv Austrije*, 28. oktobar 1987., stav 44, serija A br. 126). Dva stereotipa na kojima se temelji ovaj predmet su, prvo, tradicionalna ideja da su žene odgovorne za domaćinstvo i djecu, dok muškarci zarađuju novac van kuće, i drugo, ideja da su borba i vojna služba za muškarce, a ne za žene.

120. Treća strana se također osvrnula na Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), naročito na član 5 (vidi stav 49 gore), koji nameće obavezu državama potpisnicama da preduzmu sve podesne mjere radi izmjene društvenih i kulturnih običaja u pogledu ponašanja muškaraca i žena da bi se otklonile predrasude, kao i uobičajena i svaka druga praksa zasnovana na shvatanju o inferiornosti ili superiornosti jednog ili drugog spola ili tradicionalnoj ulozi muškaraca, odnosno žena. Treća strana je navela, premda se u ovom predmetu radi o diskriminaciji muškarca, CEDAW konvencija je relevantna jer je CEDAW Komitet tumači kao konvenciju koja se primjenjuje na “sva ljudska bića bez obzira na spol” i zbog toga što su stereotipi vezani za muškarce štetni ne samo po muškarce već i po žene. Stereotipi o rodnim ulogama zaključali su žene u kuću, a muškarce van nje, čime su oba spola dovedena u nepovoljan položaj. CEDAW Komitet je naglasio značaj ravnopravnosti, koja neće biti čisto formalna, i nastoji se boriti protiv strukturalnih uzroka diskriminacije. Rodne stereotipije, a naročito duboko ukorijenjeni stereotip žene kao odgajateljice i muškarca kao hranitelja, samo je jedan od tih uzroka.

121. Treća strana se također osvrnula na Zaključna razmatranja periodičnih izvještaja koje je Ruska Federacija podnijela, a CEDAW Komitet usvojio 30. jula 2010. (vidi stav 51 gore). CEDAW Komitet je izjavio, naročito, da je zabrinut “ustrajnim praksama, tradicijama, patrijarhalnim stavovima i duboko ukorijenjenim stereotipima o ulogama, odgovornostima i identitetima žena i muškaraca u svim sferama života ... [i] ponovnim naglašavanjem primarne uloge žene kao majke i odgajateljice

djeteta od strane tužene države.” Komitet je smatrao da je za potpunu provedbu Konvencije i ostvarivanje ravnopravnosti između muškaraca i žena neophodno “preusmjeriti fokus sa žena kao supruge i majki na žene kao pojedinke i sudionice u društvu ravnopravne muškarcima.”

122. Konačno, treća strana je ustvrdila da se u ovom predmetu radi o višestrukoj diskriminaciji, odnosno diskriminaciji po više osnova koji su uzajamno povezani i koji, kao takvi, tvore posebne vrste diskriminacija. Po njihovom mišljenju, razlika u postupanju, na koju se podnositelj predstavke žalio, nije se mogla reducirati ni na vojni status ni na spol, već se radilo o kombinaciji ovih dvaju osnova. Kad bi se diskriminacija po osnovu spola i diskriminacija po osnovu vojnog statusa analizirale zasebno, stereotipi vezani za žene u vojnoj službi bi pale u drugi plan. Ako bi se pravila jedna usporedba muškaraca i žena općenito, a druga usporedba između vojnika i civila, onda se nigdje u toj jednačini ne bi mogle direktno prepoznati brige muškaraca, a još manje žena u vojnoj službi.

123. U zaključku, treća strana je ustvrdila da je važno identificirati rodne stereotipe i prepoznati štetu koju oni čine. Države treba pozvati na odgovornost kada diskriminiraju na temelju spola i time doprinose učvršćivanju rodne neravnopravnosti na temelju rodnih stereotipa.

5. Ocjena suda

(a) Opći principi

124. Kao što je Sud dosljedno utvrdio, član 14 dopunjuje druge osnovne odredbe Konvencije i njenih Protokola. On ne postoji nezavisno, budući da funkcionira isključivo u odnosu na “uživanje prava i sloboda” zajamčenih ovim odredbama. Iako primjena člana 14 ne mora nužno podrazumijevati kršenje tih odredbi, i u toj mjeri ima autonomno značenje, nema prostora za njegovu primjenu ukoliko okolnosti razmatranog predmeta ne spadaju u domen jedne ili više takvih osnovnih odredbi. Zabrana diskriminacije zajamčena članom 14 nadilazi uživanje prava i sloboda na koje Konvencija i njeni protokoli obavezuju države potpisnice. Ona se odnosi i na ona dodatna prava, koja potpadaju pod opći opseg svakog člana Konvencije, koje je država dobrovoljno odlučila osigurati. Ovaj princip je duboko ukorijenjen u sudsku praksu Suda (vidi, između ostalih izvora, *E.B. protiv Francuske* [GC], br. 43546/02, stavovi 47-48, 22. januar 2008.).

125. Sud je također presudio da neće svaka razlika u postupanju predstavljati povredu člana 14. Mora se ustanoviti da su druge osobe u analognim ili relevantno sličnim situacijama uživale povlašteni tretman i da je ta razlika diskriminatorna (vidi *Ünal Tekeli protiv Turske*, br. 29865/96, stav 49, ECHR 2004-X (izvodi)). Razlika u postupanju je diskriminatorna ako nema objektivno i razumno opravdanje. Drugim riječima, ako ne teži legitimnom cilju ili ako nema razumnog odnosa proporcionalnosti između

upotrijebljenih sredstava i cilja koji se želi postići (vidi *Stec i drugi*, citiran gore, stav 51).

126. Države ugovornice uživaju izvjesno polje slobodne procjene u ocjenjivanju da li i u kojoj mjeri razlike, u inače sličnim situacijama, opravdavaju različito postupanje (vidi *Gaygusuz protiv Austrije*, 16. septembar 1996., stav 42, *Izveštaji 1996-IV*). Opseg polja slobodne procjene će varirati ovisno o okolnostima, suštini spora i pozadini predmeta (vidi *Rasmussen protiv Danske*, 28. novembar 1984., stav 40, serija A br. 87, i *Inze*, citiran gore, stav 41), ali konačna odluka o poštivanju uvjeta Konvencije počiva na Sudu. Obzirom da je Konvencija, prije svega, sistem za zaštitu ljudskih prava, Sud mora u obzir uzeti promjenjive uvjete u državama potpisnicama i odgovoriti, na primjer, na novi konsenzus glede standarda koji se žele postići (vidi *Weller protiv Mađarske*, br. 44399/05, stav 28, 31. mart 2009.; *Stec i drugi*, citiran gore, stavovi 63 i 64; *Ünal Tekeli*, citiran gore, stav 54; i, *mutatis mutandis*, *Stafford protiv Ujedinjenog Kraljevstva [GC]*, br. 46295/99, stav 68, ECHR 2002-IV).

127. Sud nadalje ponavlja da je danas glavni cilj zemalja članica Vijeća Evrope unapređenje rodne ravnopravnosti i da treba predočiti veoma snažne razloge da bi se takva razlika u postupanju mogla smatrati opravdanom u smislu Konvencije (vidi *Burghartz protiv Švajcarske*, 22. februar 1994., stav 27, serija A br. 280-B, i *Schuler-Zraggen protiv Švajcarske*, 24. juni 1993., stav 67, serija A br. 263). Konkretno, pozivanje na tradicije, opće pretpostavke ili dominantne društvene stavove u određenoj zemlji ne predstavlja dovoljno opravdanje za razlike u postupanju na temelju spola. Primjera radi, državama se ne dozvoljava da nameću tradicije koje proizilaze iz primarne uloge muškarca i sekundarne uloge žene u porodici (vidi *Ünal Tekeli*, citiran gore, stav 63).

128. U vezi sa specifičnim kontekstom oružanih snaga, Sud primjećuje da je prilikom pripreme i naknadnog zaključivanja Konvencije, velika većina država potpisnica imala snage odbrane i, shodno tome, sistem vojne discipline koji, po svojoj prirodi, podrazumijeva mogućnost stavljanja ograničenja na određena prava i slobode pripadnika tih snaga, koja se nisu mogla nametnuti civilima. Postojanje takvog jednog sistema, koje su države zadržale od tada, samo po sebi nije u suprotnosti sa njihovim obavezama prema Konvenciji (vidi *Engel i drugi*, citiran gore, stav 57). Iz toga slijedi da je svaka država nadležna da organizira svoj vlastiti sistem vojne discipline i, u tom smislu, uživa određeno polje slobodne procjene. Teško je zamisliti valjano funkcioniranje vojske bez zakonskih pravila čiji je cilj da spriječe pripadnike oružanih snaga da podrivaju sistem. Međutim, domaće vlasti se ne mogu oslanjati na ta pravila da bi onemogućili pojedinačne pripadnike oružanih snaga da ostvare svoje pravo na poštivanje privatnog života, jer to pravo uživaju pripadnici oružanih snaga isto onoliko koliko i svi drugi koji potpadaju pod nadležnost države ugovornice (vidi *Smith i Grady*, citiran gore, stav 89, i *Lustig-Prean i Beckett*, citiran gore, stav 82).

(b) Primjena ovih principa na ovaj predmet*(i) O tome da li je član 14 u vezi sa članom 8 primjenjiv*

129. Na samom početku, Sud mora utvrditi da li činjenice ovog predmeta potpadaju pod opseg člana 8, i stoga člana 14 Konvencije. Sud je u više navrata zaključio da je član 14 Konvencije relevantan ako je “predmet spora ... jedan od načina ostvarivanja zajamčenih prava ...”, ili ako su osporavane mjere “povezane sa ostvarivanjem zajamčenog prava...”. Da bi član 14 bio primjenjiv, dovoljno je da činjenice predmeta spadaju u opseg jedne ili više odredbi Konvencije (vidi *Thlimmenos protiv Grčke* [GC], br. 34369/97, stav 40, ECHR 2000-IV; *E.B.*, citiran gore, stavovi 47-48; i *Fretté protiv Francuske*, br. 36515/97, stav 31, ECHR 2002-I, sa daljnjim referencama).

130. Istina je da član 8 ne obuhvata pravo na roditeljsko odsustvo niti nameće bilo kakvu pozitivnu obavezu zemljama da plaćaju roditeljsku naknadu. Istovremeno, omogućavajući jednom roditelju da ostane kod kuće i da brine za djecu, roditeljsko odsustvo i sa njim vezana davanja promoviraju porodični život i neizostavno utiču na način na koji je organiziran. Roditeljsko odsustvo i roditeljske naknade potpadaju pod opseg člana 8 Konvencije. Iz toga slijedi da je član 14, u vezi sa članom 8 primjenjiv. Shodno time, ako zemlja odluči napraviti sistem roditeljskog odsustva, mora to učiniti na način koji je u skladu sa članom 14 Konvencije (vidi *Petrovic*, citiran gore, stavovi 26-29).

(ii) O tome da li je došlo do povrede člana 14 u vezi sa članom 8

131. Sud primjećuje da podnositelj predstavke, kao muškarac u vojnoj službi, nije imao zakonsko pravo na trogodišnje roditeljsko odsustvo, dok su žene u vojnoj službi imale pravo na takvo odsustvo. Sud, stoga, prvo mora razmotriti da li je podnositelj predstavke bio u situaciji sličnoj u kojoj su bile žene u vojnoj službi.

132. Sud je već ranije utvrdio da su, u pogledu roditeljskog odsustva i roditeljskih naknada, muškarci u sličnom položaju kao i žene. Zaista, za razliku od majčinskog odsustva čija je namjera da ženama omogući da se oporave od poroda i da doje djecu, ako to žele, roditeljsko odsustvo i roditeljska naknada odnose se na naknadni period i njegova namjera je da omogući onom roditelju koji ostaje kod kuće da lično brine o djetetu (vidi *Petrovic*, citiran gore, stav 36). Sud, stoga, nije smatrao uvjerljivim argument Vlade da postoji posebna biološka i psihološka veza između majke i novorođenčeta u periodu nakon rođenja, za koju Vlada tvrdi da je potvrđena modernim naučnim istraživanjima (vidi stav 116 gore). Premda svjestan razlika koje mogu postojati između majke i oca u njihovom odnosu prema djetetu, Sud zaključuje da, što se tiče uloge staranja o djetetu u

periodu koji korespondira sa roditeljskim odsustvom, muškarci i žene su u “sličnom položaju” .

133. Iz gore navedenog slijedi da je u pogledu roditeljskog odsustva podnositelj predstavke, kao muškarac u vojnoj službi, u sličnoj situaciji u kojoj se nalaze žene u vojnoj službi. Ostaje da se utvrdi da li je razlika u postupanju između muškaraca i žena u vojnoj službi objektivno i razumno opravdana u svijetlu člana 14.

134. Sud nije izgubio iz vida posebni kontekst oružanih snaga u konkretnom predmetu. Poseban je po tome što je tijesno vezan za nacionalnu sigurnost i, shodno tome, od suštinskog značaja za vitalne interese države. Državama se daje široko polje slobodne procjene u pitanjima koje se tiču nacionalne sigurnosti općenito, a naročito pitanja oružanih snaga (vidi sudsku praksu citiranu u stavu 128 gore).

135. Sud je prihvatio, u nekoliko navrata, da pravo vojnog osoblja prema članovima 5, 9, 10 i 11 Konvencije može u određenim okolnostima biti ograničeno u većoj mjeri nego što bi to bilo dopušteno u slučaju civila. Dakle, što se tiče člana 14 u vezi sa članom 5, Sud je utvrdio da upotreba koncepta lišavanja slobode kao disciplinske sankcije, koja može biti izrečena vojnom osoblju, ali ne i civilima, nije rezultirala diskriminacijom koja je u suprotnosti sa Konvencijom jer su uvjeti i zahtjevi vojnog života po prirodi drugačiji od uvjeta i zahtjeva civilnog života (vidi *Engel i drugi*, citirano gore, stav 73). Nadalje, što se tiče člana 9, Sud je primijetio da su određena ograničenja u vezi sa ponašanjem i stavovima koji su motivirani religijom, iako se ne mogu nametnuti civilima, u vojsci bila prihvatljiva. Opredijelivši se za vojnu karijeru, pripadnici oružanih snaga prihvatili su, svojevoljno, sistem vojne discipline i imanentna ograničenja prava i sloboda (vidi *Kalaç*, citiran gore, stav 28, i također *Larissis i drugi protiv Grčke*, 24. februar 1998., stavovi 50-51, *Izveštaji* 1998-I, u vezi sa prozelitizmom u vojsci). Isto tako, prilikom ispitivanja predmeta na temelju člana 10, Sud je presudio da je neophodno u obzir uzeti i posebne uvjete vojnog života i specijalne “dužnosti” i “odgovornosti” koje se nameću vojnom osoblju da su, kao pripadnici oružanih snaga, obavezani diskrecijom u vezi sa svime što se tiče obavljanja njihovih dužnosti (vidi *Hadjianastassiou protiv Grčke*, 16. decembra 1992., stavovi 39 i 46, serija A br. 252, i *Pasko protiv Rusije*, br. 69519/01, stav 86, 22. oktobar 2009., u vezi sa vojnikom i objelodanjivanjem informacija koje su mu povjerene). Sud je također utvrdio da su razlike između vojnog osoblja i civila u oblasti slobode izražavanja prema članu 14 opravdane razlikama uvjeta između vojnog i civilnog života i, konkretnije, “obavezama” i “odgovornostima” svojstvenim pripadnicima oružanih snaga (vidi *Engel i drugi*, citiran gore, stav 103). Konačno, valja napomenuti da član 11, stav 2 eksplicitno navodi da nije zabranjeno nametnuti zakonska ograničenja pripadnicima oružanih snaga u pogledu ostvarivanja prava na slobodu okupljanja i udruživanja (vidi *Demir i Baykara protiv Turske* [GC], br. 34503/97, stav 119, 12. novembar 2008.).

136. Istovremeno, Sud je također naglasio da Konvencija ne prestaje važiti pred kapijom vojnih kasarni i da vojno osoblje, baš kao i sva druga lica unutar država ugovornica, imaju pravo na zaštitu Konvencije. Prema tome, domaćim vlastima se ne omogućava da, pozivajući se na specijalni status oružanih snaga, sprečavaju ostvarivanje prava vojnog osoblja. Svako ograničavanje njihovih prava zajamčenih Konvencijom, da bi bilo opravdano, mora zadovoljiti test neophodnosti u jednom demokratskom društvu (vidi, u pogledu člana 10, *Grigoriades protiv Grčke*, 25. novembar 1997., stavovi 45-48, *Izveštaji 1997-VII*, i *Vereinigung demokratischer Soldaten Österreichs i Gubi protiv Austrije*, 19. decembar 1994., stavovi 36-40, serija A br. 302).

137. Nadalje, kad su u pitanju ograničenja koja se tiču porodičnog i privatnog života vojnog osoblja, posebno kada se relevantna ograničenja tiču "najintimnijeg dijela privatnog života pojedinca", moraju postojati "posebni, ozbiljni razlozi" da bi takvo uplitanje bilo u skladu sa zahtjevima člana 8, stav 2 Konvencije. Konkretno, mora postojati razuman odnos proporcionalnosti između nametnutih ograničenja i legitimnog cilja zaštite nacionalne sigurnosti. Takva ograničenja su prihvatljiva samo ako postoji stvarna prijetnja operativnoj učinkovitosti oružanih snaga. Tvrdnje o riziku po operativnu učinkovitost moraju biti "potkrijepljene konkretnim primjerima" (vidi *Smith i Grady*, citiran gore, stav 89, i *Lustig-Prean i Beckett*, citiran gore, stav 82).

138. Vraćajući se sad na okolnosti ovog konkretnog predmeta, Sud opaža da je Vlada iznijela nekoliko argumenata kako bi opravdala razlike u postupanju između muškaraca i žena u vojnoj službi glede prava na roditeljsko odsustvo. Sud će ih redom ispitati.

139. Prvo, što se tiče argumenta vezanog za posebnu ulogu žena u podizanju djece, Sud opaža da je već ranije u predmetu *Petrovic protiv Austrije* (citiran gore) ukazao na postepenu evoluciju društva u smjeru ujednačenije raspodjele odgovornosti muškaraca i žena u pogledu odgoja njihove djece. U tom predmetu, Sud je smatrao da nije bilo moguće utvrditi da je razlika na temelju spola u roditeljskoj novčanoj naknadi, koja je u Austriji postojala 1980-ih predstavljala povredu člana 14 u vezi sa članom 8. Uzeo je u obzir, naročito, veliku nepodudarnost koja je u to vrijeme postojala između pravnih sistema zemalja potpisnica u području roditeljskih naknada. Istovremeno je, sa zadovoljstvom, zapazio da se austrijsko zakonodavstvo izmijenilo 1990., na način da se pravo na roditeljske naknade proširilo i na očeve. Austrijske vlasti se, prema tome, ne može kritizirati što su postepeno uvele, održavajući razvoj društva u toj oblasti, zakonodavstvo koje je u to vrijeme bilo veoma progresivno u Evropi (vidi *Petrovic*, citirano gore, stavovi 39-43). U skorijem predmetu *Weller protiv Mađarske*, Sud je utvrdio da je isključivanje bioloških očeva iz prava na roditeljske naknade, koje su osigurane majkama, posvojiteljima i zakonskim

skrbnicima, predstavlja diskriminaciju na temelju roditeljskog statusa (vidi *Weller*, citiran gore, stavovi 30-35).

140. Relevantni materijali međunarodnog i usporednog prava (vidi stavove 49 do 75 gore) ukazuju da je razvoj društva, koji je počeo 1980-ih, kao što je potvrđeno u predmetu *Petrovic*, od tada značajno uznapredovao. Pokazuju da u većini evropskih zemalja, uključujući tu i Rusiju, zakonodavstvo sada predviđa da roditeljsko odsustvo mogu koristiti i muškarci i žene civili, dok su zemlje koje pravo na roditeljsko odsustvo ograničavaju na žene u velikoj manjini (vidi stav 72 gore). Ono što je još bitnije za ovaj konkretan predmet je činjenica da u značajnom broju zemalja članica pravo na roditeljsko odsustvo imaju i muškarci i žene u vojnoj službi (vidi stav 74 gore). Iz gore navedenog slijedi da su savremena evropska društva usmjerena ka ujednačenijoj raspodjeli odgovornosti muškaraca i žena u odgoju njihove djece i da je odgojna uloga muškaraca prepoznata. Sud ne može zanemariti široko rasprostranjeno mišljenje, koje se konstantno razvija i koje se odražava u pravnim promjenama u domaćem zakonodavstvu zemalja članica po ovom pitanju (vidi, *mutatis mutandis*, *Smith i Grady*, citiran gore, stav 104).

141. Nadalje, Sud smatra da je pozivanje Vlade na pozitivnu diskriminaciju pogrešno. Očito je da se različitim tretmanom muškaraca i žena u vojnoj službi u pogledu prava na roditeljsko odsustvo ne namjerava ispraviti nepovoljan položaj žena u društvu ili "činjenične nejednakosti" između muškaraca i žena (usporedi *Stec i drugi*, citiran gore, stavovi 61 i 66). Sud se slaže sa podnositeljem predstavke i trećom stranom da pravljenje takve razlike doprinosi učvršćivanju rodni stereotipa i nepovoljno je kako za razvoj karijere žena tako i za razvoj porodičnog života muškaraca.

142. Slično tome, razlika u postupanju se ne može opravdati ni pozivanjem na tradicije koje prevladavaju u određenoj zemlji. Sud je već utvrdio da države ne smiju nametati tradicionalne rodne uloge i rodne stereotipe (vidi sudsku praksu citiranu u stavu 127 gore). Štaviše, s obzirom da prema ruskom zakonu i muškarci i žene civili imaju pravo koristiti roditeljsko odsustvo i da je porodica ta koja odlučuje koji roditelj će brinuti o novorođenom djetetu, Sud nije uvjeren u tvrdnju da rusko društvo nije spremno prihvatiti sličnu ravnopravnost između muškaraca i žena koji služe u oružanim snagama.

143. Iz gore navedenog Sud zaključuje da pozivanje na tradicionalnu raspodjelu rodni uloga u društvu ne može opravdati isključivanje muškaraca, uključujući i one koji su u vojnoj službi, iz prava na roditeljsko odsustvo. Sud se slaže sa Vijećem da se rodni stereotipi, kao što su percepcija žena kao primarnih odgajatelja djeteta i muškaraca kao primarnih izdržavatelja, ne mogu sami po sebi smatrati dovoljnim opravdanjem za razlike u postupanju ništa više od slični stereotipa po osnovu rase, porijekla, boje kože ili seksualne orijentacije.

144. Sud ništa uvjerljivijim nije smatrao ni drugi argument Vlade da bi proširenje prava na roditeljsko odsustvo na muškarce u vojnoj službi imalo negativan učinak na borbenu moć i operativnu učinkovitost oružanih snaga, dok odobravanje tog prava ženama u vojsci za sobom ne nosi takav rizik jer su žene u oružanim snagama malobrojnije u odnosu na muškarce. Nema nikakvih pokazatelja da su ruske vlasti provele bilo kakvu stručnu studiju ili statističko istraživanje kako bi procijenili broj muškaraca u vojnoj službi koji bi bili u poziciji da uzmu trogodišnje roditeljsko odsustvo u nekom trenutku i koji bi bili spremni koristiti to pravo, odnosno kako bi procijenili kakav bi to učinak imalo na operativnu učinkovitost vojske. Po mišljenju Suda, sama činjenica da su svi muškarci u vojnoj službi u “reproduktivnoj” dobi, kao što je to Vlada ustvrdila (vidi stav 113 gore), nedovoljna je da opravda razliku u postupanju između muškaraca i žena u vojnoj službi. Statistička informacija koju je Vlada dostavila na zahtjev Suda je neuvjerljiva (vidi stavove 113 i 114 gore). Ona ne pokazuje ni ukupan broj vojnog osoblja (vojnog osoblja pod ugovorom i regruta) niti broj muškaraca u vojnoj službi koji imaju djecu mlađu od 3 godine. Prema tome, ona ne pomaže da se utvrdi, čak ni približno, procent muškaraca u vojsci koji bi u nekom momentu imali pravo na roditeljsko odsustvo. Također, zbog nedostatka istraživanja o spremnosti muškaraca u vojnoj službi da koriste pravo na roditeljsko odsustvo i nepostojanja statističkih informacija o broju muškaraca civila koji su koristili to pravo, nije bilo moguće napraviti procjenu koliko bi muškaraca u vojsci zapravo koristilo pravo na roditeljsko odsustvo. Vladina tvrdnja da bi takvi vojnici bili brojni suprotna je njihovom argumentu u kojem kažu da je ovo izolirani slučaj koji ne odražava nikakav sistemski problem u odnosu na Konvenciju (vidi stav 118 gore). U takvim okolnostima Sud ne može prihvatiti tvrdnju Vlade u pogledu rizika po operativnu učinkovitost vojske jer ista nije “potkrijepljena konkretnim primjerima” (vidi sudsku praksu u stavu 137 gore).

145. Nadalje, Sud primjećuje krutost ruskih zakonskih odredbi koje reguliraju roditeljsko odsustvo u vojsci. Sud nije uvjeren Vladinim argumentom da ruski zakon predviđa izuzetke od pravila da muškarci u vojnoj službi nemaju pravo na roditeljsko odsustvo. Član 32, stav 7 Propisa o vojnoj službi (vidi stav 48 gore), na koji se Vlada poziva, predviđa tri mjeseca posebnog odsustva, koji se očito razlikuje od trogodišnjeg roditeljskog odsustva. Iz presude Ustavnog suda se može vidjeti da se ne radi o zamjeni za redovno roditeljsko odsustvo jer je njegova svrha da muškarcima u vojsci pruži razumnu priliku da organiziraju brigu oko djeteta i, ovisno o ishodu, odluče da li žele nastaviti vojnu službu (vidi stav 34 gore). Što se tiče Vladinog pozivanja na odjeljak 10(9) Zakona o vojnoj službi (vidi stav 47 gore), podnositelj predstavke se oslanjao na tu zakonsku odredbu u postupku pred domaćim sudom, ali je domaći sud utvrdio da ta odredba ne može poslužiti kao osnova za odobravanje trogodišnjeg roditeljskog odsustva muškarcu u vojnoj službi (vidi stavove 17 i 26 iznad).

Nadalje, iz presude Ustavnog suda i presuda domaćih sudova u predmetu podnositelja predstavke jasno je da ruski zakon muškarcima u vojnoj službi ne daje pravo na trogodišnje roditeljsko odsustvo. S tim u vezi, Sud posebno zapaža presude prvostepenog i apelacionog suda, u kojima se navodi da “muško vojno osoblje nema pravo na trogodišnje roditeljsko odsustvo čak ni u situacijama kada djeca ostanu bez majčinske skrbi” i da “muško vojno osoblje ni pod kakvim okolnostima nema pravo na roditeljsko odsustvo” (vidi stavove 26 i 29 gore). Također, zapaža sudsku odluku od 8. decembra 2006. kojom je odluka vojne jedinice, kojom je odobreno roditeljsko odsustvo pod iznimnim okolnostima, proglašena nezakonitom (vidi stav 32 gore).

146. Što se tiče primjera slučajeva gdje je roditeljsko odsustvo odobreno vojnicima, Sud zapaža da je Vlada navela samo jedan takav slučaj (vidi stav 117 gore), a to nije dovoljno, po mišljenju Suda, da bi se pokazalo da postoji ustaljena domaća praksa (vidi, za sličan pristup, *Kozhokar protiv Rusije*, br. 33099/08, stav 93, 16. decembra 2010., i *Horvat protiv Hrvatske*, br. 51585/99, stav 44, ECHR 2001-VIII). Ostali primjeri koje je Vlada navela tiču se odobravanja roditeljskog odsustva policijskim službenicima, te su stoga irelevantni za ovaj konkretan predmet. Shodno tome, Vlada nije ponudila uvjerljive dokaze koji pokazuju da iznimka, na koju se pozivala, funkcionira u praksi ili koji dokazuju da je procjena svakog pojedinačnog slučaja zaista moguća i da se vojnicima odobravalo roditeljsko odsustvo kada su to njihove posebne okolnosti zahtijevale.

147. Shodno rečenom, Sud prihvata da, s obzirom na značaj vojske za zaštitu nacionalne sigurnosti, određena ograničenja u pogledu ostvarivanja prava na roditeljsko odsustvo mogu biti opravdana, pod uvjetom da ta ograničenja nisu diskriminatorna. Po mišljenju Suda, postoje i druga sredstva kojima se može ostvariti legitimni cilj zaštite nacionalne sigurnosti, mimo ograničavanja prava na roditeljsko odsustvo samo na žene u vojsci, odnosno uskraćivanjem ovog prava muškarcima u vojnoj službi. Zaista, u velikom broju država članica i muškarci i žene u vojnoj službi imaju pravo na roditeljsko odsustvo (vidi stav 74 gore). Sud, sa posebnim interesovanjem opaža zakonske odredbe o roditeljskom odsustvu koje postoje u zemljama kao što su Nizozemska, Njemačka i Ujedinjeno Kraljevstvo (vidi stav 75 gore). Njihov primjer ilustrira da postoje tehnike koje se mogu primijeniti i zadovoljiti opravdanu zabrinutost za operativnu učinkovitost vojske, a pri tom pružiti vojnom osoblju jednako postupanje u području roditeljskog odsustva.

148. Sud je primio na znanje član 1 Konvencije br. C111 Međunarodne organizacije rada (MOR) o sprečavanju diskriminacije u pogledu zapošljavanja i zanimanja prema kojoj pravljenje razlike, isključenje ili davanje prvenstva u odnosu na određeni posao na temelju uvjeta koji su mu imanentni neće se smatrati diskriminacijom (vidi stav 52 gore). Nije, međutim, uvjeren da se isključenje iz prava na roditeljsko odsustvo u

konkretnom slučaju može tumačiti kao radnja utemeljena na imanentnim uvjetima vojne službe. Žensko osoblje u vojnoj službi, dakako ima pravo na roditeljsko odsustvo i isključenje se odnosi samo na muškarce u vojnoj službi. Istovremeno, Sud smatra da, uzimajući u obzir specifične zahtjeve vojne službe, može biti opravdano isključiti iz prava na roditeljsko odsustvo svakog službenika, muškarca ili ženu, koji se ne može lako zamijeniti na svojim dužnostima zbog faktora kao što su, npr. njihova pozicija u hijerarhiji, rijetke tehničke kvalifikacije ili učešće u aktivnim vojnim akcijama. U Rusiji, s druge strane, pravo na roditeljsko odsustvo isključivo ovisi o spolu vojnog osoblja. Isključivanjem muškog vojnog osoblja iz prava na roditeljsko odsustvo, ova odredba nameće sveobuhvatno ograničenje. Takvo generalno i automatsko ograničenje, koje se odnosi na grupu ljudi na temelju njihovog spola, mora biti tumačeno kao pojava koja izlazi iz prihvatljivog polja slobodne procjene, ma koliko široko to polje bilo, i koja je suprotna članu 14.

149. Sud primjećuje da su podnositelja predstavke, koji je radio mjestu radiste, mogli mijenjati ili muškarac ili žena. Značajno je to da su na istim pozicijama u jedinici u kojoj je radio podnositelj predstavke često radile žene i da su njega najčešće na dužnosti mijenjale upravo žene (vidi stav 11 gore). Te su žene imale bezuvjetno pravo na trogodišnje roditeljsko odsustvo. Podnositelj predstavke, naprotiv, nije imao takvo pravo i to samo zato što je muškarac. Stoga, on je bio podvrgnut diskriminaciji na temelju spola.

150. Konačno, što se tiče Vladinog argumenta da se potpisivanjem vojnog ugovora podnositelj predstavke odrekao prava da ne bude diskriminiran, Sud smatra da, uzimajući u obzir fundamentalni značaj zabrane diskriminacije po osnovu spola, nije moguće prihvatiti nikakvo odricanje od prava da se ne bude diskriminirano po osnovu spola jer bi to bilo protivno važnom javnom interesu (vidi *D.H. i drugi protiv Češke Republike* [GC], br. 57325/00, stav 204, ECHR 2007-IV, za sličan pristup u odnosu na rasnu diskriminaciju).

151. U svjetlu gore navedenog, Sud smatra da se ne može reći da je uskraćivanje prava na roditeljsko odsustvo muškarcima u vojnoj službi, a na koji žene u vojnoj službi imaju pravo, ni razumno niti objektivno opravdano. Sud zaključuje da ova razlika u postupanju, kojoj je podnositelj predstavke bio izložen, predstavlja diskriminaciju po osnovu spola.

152. Stoga je došlo do povrede člana 14 u vezi sa članom 8.

II. NAVODNA POVREDA ČLANA 34 KONVENCIJE

153. Podnositelj predstavke se žalio da je kućna posjeta tužitelja neposredno prije saslušanja pred Velikim vijećem predstavljala sprječavanje ostvarivanja prava na podnošenje pojedinačnog zahtjeva shodno članu 34 Konvencije, koji glasi, u mjeri u kojoj je relevantan, kako slijedi:

“Sud može primati zahtjeve bilo koje osobe ... koji tvrde da su žrtve povrede prava priznatih u ovoj Konvenciji ili dodatnim protokolima što ih je počinila jedna visoka ugovorna strana. Visoke ugovorne strane obavezuju se da ni na koji način neće sprječavati djelotvorno ostvarivanje ovog prava.”

A. Izjašnjenja strana

1. Podnositelj predstavke

154. Podnositelj predstavke je tvrdio da nije bilo razloga da tužitelj dolazi u njegov stan. Prvo, on od vlasti nije skrivao informacije o tome da se ponovo oženio svojom bivšom suprugom i da su dobili četvrto zajedničko dijete. Naprotiv, on je o ovim činjenicama informirao i šefa svoje vojne jedinice. Ako je bilo potrebno dobiti neke dodatne informacije od njega, mogao je biti pozvan da dođe u ured tužiteljstva, što nije bio slučaj. Tvrdnja Vlade da su mu upućeni pozivi nije potkrijepljena nikakvim dokazima. Štaviše, ono što je značajno je da su prema domaćem zakonu noćne posjete nezakonite. Po mišljenju podnositelja predstavke, iz gore navedenog je jasno da je jedina svrha te noćne posjete bila vršenje pritiska na njega neposredno prije saslušanja pred Velikim vijećem u vezi sa povredom člana 34 Konvencije (osvrnuo se na predmet *Popov protiv Rusije*, br. 26853/04, stav 249, 13. juli 2006.; *Fedotova protiv Rusije*, br. 73225/01, stav 51, 13. april 2006.; *Knyazev protiv Rusije*, br. 25948/05, stav 115, 8. novembar 2007.; i *Ryabov protiv Rusije*, br. 3896/04, stav 59, 31. januar 2008). Podnositelj predstavke i njegova porodica, zaista, su bili uplašeni i zastrašeni.

155. Što se tiče Vladine tvrdnje da je iskrivio činjenice vezane za posjetu (vidi stav 157 ispod), podnositelj predstavke je potvrdio da je u engleskoj verziji njegovog podneska napravljena štamparska greška u pogledu starosne dobi roditelja njegove supruge (ruska verzija je ispravna). Međutim, insistirao je da su ostale informacije koje je naveo tačne. Po njegovom mišljenju, Vlada je pokušala da ga okleveće kako bi oslabila njegov slučaj.

2. Vlada

156. Vlada je potvrdila da je tužitelj zaista posjetio podnositelja predstavke u 21 sat, 31. marta 2011. Svrha posjete, međutim, nije bila zastrašivanje podnositelja predstavke već prikupljanje ažuriranih informacije o njegovoj situaciji, naročito o mjestu gdje on, njegova supruga i dijete trenutno žive i o majčinom plaćanju naknade za izdržavanje djeteta. Tužitelj je pozvao podnositelja predstavke da dođe u njegov ured 30. ili 31. marta 2011. Kako se podnositelj predstavke nije pojavio u zakazano vrijeme, tužitelj ga je posjetio kući. Podnositelj predstavke je, međutim,

odbio odgovoriti na tužiteljeva pitanja, iskazujući time nepoštivanje vlasti. Vlada je zaključila da ruske vlasti nisu, ni na koji način, spriječile ostvarivanje prava podnositelja predstavke na podnošenje pojedinačnog zahtjeva.

157. Na koncu, pozivajući se na svoje podneske u pogledu navodne povrede prava na podnošenje zahtjeva, Vlada je navela da podnositelj predstavke ima tendenciju da pretjeruje i iskrivljuje informacije. Dakle, posjeta je obavljena u 21, a ne u 22 sata, kao što je to podnositelj predstavke tvrdio. Štaviše, podnositelj predstavke je lagao o starosti roditelja svoje supruge.

B. Ocjena Suda

158. Sud ponavlja da je od najveće važnosti za efikasno funkcioniranje sistema podnošenja pojedinačnih zahtjeva uspostavljenog članom 34 da su podnositelji predstavke ili potencijalni podnositelji predstavke u mogućnosti da slobodno komuniciraju sa Sudom, a da ih vlasti ne podvrgavaju bilo kojem obliku pritiska da povuku ili izmijene svoje predstavke (vidi, između ostalih izvora, *Akdivar i drugi protiv Turske*, 16. septembar 1996., stav 105, *Izveštaji 1996-IV*, i *Aksoy protiv Turske*, 18. decembar 1996., stav 105, *Izveštaji 1996-VI*). U ovom kontekstu, “pritisak” obuhvata ne samo direktnu prisilu i flagrantno zastrašivanje već i druge neprimjerene, indirektno radnje ili kontakte osmišljene da odvrate ili obeshrabre podnositelje predstavke da provedu pravni lijek zajamčen Konvencijom (vidi *Kurt protiv Turske*, 25. maj 1998., stav 159, *Izveštaji 1998-III*).

159. Da li su zaista kontakti između vlasti i podnositelja predstavke bili neprihvatljivi u smislu člana 34 mora biti utvrđeno u svjetlu posebnih okolnosti predmeta. U tom smislu, u obzir se mora uzeti ranjivost tužitelja i njegovu ili njenu osjetljivost na utjecaje vlasti (vidi *Akdivar i drugi*, citiran gore, stav 105, i *Kurt*, citiran gore, stav 160). Čak i neformalni “razgovor” sa podnositeljem predstavke, a kamoli njegovo ili njezino formalno ispitivanje u pogledu postupaka u Strazburu, može se smatrati jednim oblikom zastrašivanja (nasuprot predmeta *Sisojeva i drugi protiv Latvije* [GC], br. 60654/00, stavovi 117 et seq., ECHR 2007-I).

160. Sud je u nekoliko navrata naglasio da, u načelu, nije primjereno da vlasti tužene države stupaju u direktni kontakt sa podnositeljem predstavke u vezi sa njegovim predmetom koji se razmatra pred Sudom (vidi *Ryabov protiv Rusije*, citiran gore, stavovi 59-65; *Fedotova*, citiran gore, stav 51; *Akdeniz i drugi protiv Turske*, br. 23954/94, stavovi 118-121, 31. maja 2001.; *Assenov i drugi protiv Bugarske*, 28. oktobra 1998., stavovi 169-171, *Izveštaji 1998-VIII*; i *Ergi protiv Turske*, 28. jula 1998., stav 105, *Izveštaji 1998-IV*). Naročito, ako je Vlada imala razloga vjerovati da je u konkretnom slučaju došlo do povrede prava na podnošenje pojedinačnog zahtjeva, odgovarajući odgovor Vlade bi bio da upozori Sud i informira ga o

svojim sumnjama. Podnositelj predstavke je ispitivanje preko lokalnih vlasti itekako mogao protumačiti kao pokušaj zastrašivanja (vidi *Tanrikulu protiv Turske* [GC], br. 23763/94, stavovi 131-133, ECHR 1999-IV).

161. Istovremeno, Sud ponavlja da se ne može svako ispitivanje, koje vlasti provode u vezi sa predstavkom podnesenom Sudu, tumačiti kao “zastrašivanje”. Primjera radi, Sud je utvrdio da ugovor, koji su vlasti potpisale sa podnositeljem predstavke u svrhu osiguravanja prijateljskog rješavanja spora, ne predstavlja prepreku ostvarivanju prava na podnošenje pojedinačnog zahtjeva, pod uvjetom da radnje koje država poduzme u kontekstu pregovaranja o rješavanju spora sa podnositeljem predstavke ne obuhvataju nikakav oblik pritiska, zastrašivanja ili prisile (vidi *Yevgeniy Alekseyenko protiv Rusije*, br. 41833/04, stavovi 168-174, 27. januar 2011). U drugim predmetima koji su se ticali ispitivanja podnositelja predstavke, koja su lokalne vlasti provodile u vezi sa okolnostima predočenim u predstavci, Sud nije bio u mogućnosti utvrditi, u odsustvu dokaza o pritiscima i zastrašivanju, da je podnositelj predstavke bio spriječen u ostvarivanju svog prava na podnošenje pojedinačnog zahtjeva (vidi *Manoussos protiv Češke Republike i Njemačke* (dec.), br. 46468/99, 9. juli 2002., i *Matyar protiv Turske*, br. 23423/94, stavovi 158-159, 21. februar 2002).

162. Vraćajući se na okolnosti konkretnog slučaja, Sud primjećuje da je u večer 31. marta 2011. službenik Ureda lokalnog vojnog tužilaštva došao u stan podnositelja predstavke. Službenik je kazao da provodi istragu na zahtjev predstavnika Ruske Federacije pri Evropskom sudu za ljudska prava. Postavljao je pitanja vezana za porodični život podnositelja predstavke i tražio od njega dokumente. Službenik je u stanu ostao oko sat vremena i otišao je tek nakon što je podnositelj predstavke potpisao pismenu izjavu da odbija odgovoriti na njegova pitanja.

163. Sud prihvata da su podnositelj predstavke i njegova porodica bili zastrašeni i uplašeni kućnom posjetom tužitelja. Međutim, nema dokaza da su ta posjeta, koja je učinjena sa ciljem da se prikupe ažurirane informacije o porodičnoj situaciji podnositelja predstavke radi Vladinih podnesaka Sudu (vidi stavove 41 i 156 gore), i okolnosti koje su je pratile, bile smišljene da potaknu podnositelja predstavke da povuče ili izmijeni svoju predstavku ili da na neki drugi način ometu učinkovito ostvarivanje prava na podnošenje pojedinačnog zahtjeva, niti da su zaista imale takav učinak. Dakle, ne može se smatrati da su vlasti tužene države ometale podnositelja predstavke u ostvarivanju njegovog prava na podnošenje pojedinačnog zahtjeva. Shodno tome, tužena država nije prekršila svoje obaveze iz člana 34 Konvencije.

III. PRIMJENA ČLANA 41 KONVENCIJE

164. Član 41 Konvencije propisuje:

“Kada Sud utvrdi prekršaj Konvencije ili protokola uz nju, a unutrašnje prvo visoke strane ugovornice koja je u pitanju omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, ako je to potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj strani.”

A. Šteta

165. Podnositelj zahtjeva je tražio 400,000 eura na ime nematerijalne štete. Na ime materijalne štete, tražio je 59,855.12 ruskih rublji, što je iznos bonusa koje bi dobio da nije bio podvrgnut disciplinskim sankcijama zbog izbivanja tokom roditeljskog odsustva.

166. Vlada je tvrdila da zahtjev za naknadu materijalne štete nije pokrijepljen nikakvim dokumentima. Podnositelju predstavke su disciplinske sankcije izrečene prije rođenja njegovog djeteta. Štaviše, on je dobio finansijsku pomoć u iznosu većem od navodnog gubitka koji je pretrpio. Zahtjev za naknadu nematerijalne štete je bio prekomjeran. Podnositelju predstavke je odobreno roditeljsko odsustvo i ostvario je finansijsku pomoć. Prema tome, on nije bio izložen nikakvim nevoljama u vezi sa navodnim kršenjem Konvencije.

167. Sud primjećuje da podnositelj predstavke nije dostavio nikakve dokumente kojima bi potkrijepio svoj zahtjev za naknadu materijalne štete. Stoga, Sud taj zahtjev odbija.

168. Što se tiče nematerijalne štete, Sud smatra da je podnositelj predstavke zasigurno trpio poteškoće i frustracije zbog diskriminacije na osnovu spola, kojoj je bio izložen. Praveći procjenu na pravičnoj osnovi, Sud dosuđuje podnositelju predstavke iznos od 3,000 eura na ime nematerijalne štete, plus sve poreze koji mu mogu biti zaračunati na taj iznos.

B. Sudski i drugi troškovi

169. Pozivajući se na sporazum o naknadama za pravne usluge, podnositelj predstavke potražuje iznos od 5,000 eura na ime troškova pravnih naknada nastalih pred Velikim vijećem.

170. Vlada smatra da je iznos zahtjeva koji podnositelj predstavke potražuje prekomjeran. Podnositelju predstavke je odobrena pravna pomoć. Predmet nije bio složen i nije zahtijevao mnogo radnih sati advokata. Štaviše, prema sporazumu o naknadama za pravne usluge, podnositelj predstavke je svojim advokatima bio dužan platiti 160,000 rublji što je oko 4,000 eura.

171. Prema sudskoj praksi Suda, podnositelj predstavke ima pravo na naknadu troškova i izdataka u mjeri u kojoj dokaže da su ti troškovi i izdaci zaista nastali i da su bili neophodni, odnosno da su bili razumni u pogledu količine. U konkretnom slučaju, uzevši u obzir dostupne dokumente i činjenicu da je podnositelju predstavke plaćena pravna pomoć, Sud smatra

da je razumno dosuditi mu iznos od 3,150 eura, plus sve poreze koji mu mogu biti zaračunati na taj iznos.

C. Zatezna kamata

172. Sud smatra da je odgovarajuće da zatezna kamata bude zasnovana na fiksnoj kamati po kojoj Evropska Centralna Banka posuđuje novac institucijama, uvećanu za 3 procentna poena.

IZ OVIH RAZLOGA, SUD

1. *Odbija*, sa šesnaest glasova za i jednim glasom protiv, preliminarne prigovore Vlade;
2. *Zaključuje*, sa šesnaest glasova za i jednim glasom protiv, da je došlo do povrede člana 14 Konvencije u vezi sa članom 8 Konvencije;
3. *Zaključuje*, sa četrnaest glasova za i tri glasa protiv, da odgovorna država nije propustila ispuniti svoje obaveze iz člana 34 Konvencije;
4. *Zaključuje*, sa četrnaest glasova za i tri glasa protiv,
  - (a) da je odgovorna država dužna platiti podnosiocu predstavke, u roku od tri mjeseca, sljedeće iznose konvertirane u ruske rublje po tečaju važećem na dan isplate:
    - (i) EUR 3,000 (tri hiljade eura), plus sve poreze koji mu mogu biti zaračunati, na ime nematerijalne štete;
    - (ii) EUR 3,150 (tri hiljade sto pedeset eura), plus sve poreze koji mu mogu biti zaračunati, na ime sudskih i drugih troškova;
  - (b) po isteku prethodno pomenuta tri mjeseca pa do dana isplate naznačenih iznosa, za period kašnjenja isplate obračunatu fiksnu kamatu po stopi po kojoj Evropska centralna banka posuđuje novac institucijama, uvećanoj za tri procentna poena.
5. *Odbija*, jednoglasno, preostali dio zahtjeva podnosioca predstavke za pravičnu naknadu.

Presuda, napisana na engleskom i francuskom jeziku, donesena je na javnom saslušanju u Zgradi ljudskih prava u Strazburu 22. marta 2012.

Johan Callewaert
Zamjenik registrara

Nicolas Bratza
Predsjednik

© Vijeće Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2012.

Službeni jezici Evropskog suda za ljudska prava su engleski i francuski. Ovaj prijevod je finansiran uz podršku Human Rights Trust Fund-a Vijeća Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). Ovaj prevod nije obavezujući za Sud i sud nije odgovoran za njegovu kvalitetu. Prevod se može preuzeti iz HUDOC baze podataka sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava (<http://hudoc.echr.coe.int>) ili iz bilo koje druge baze podataka sa kojom je Sud podijelio. Prevod se može umnožavati u nekomercijalne svrhe pod uvjetom da se navede puni naziv predmeta, zajedno sa naznakom autorskih prava i referencom na Human Rights Trust Fund. Ukoliko se bilo koji dio ovog prevoda namjerava koristiti u komercijalne svrhe, kontaktirajte publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights 2012.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme 2012. Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante publishing@echr.coe.int.